

Belarus Yabancı Yatırım Mevzuatı Çerçevesinde Türk KOBİ'lerinin Belarus Serbest Ekonomik Bölgelerinden Yararlanma İmkânları

Nazım AKSOY¹

Öz

Yatırım amacıyla uygulanan ana teşvikler için en önemli unsur, birçok hususu bünyesinde barındıran açık ve anlaşılır kanunların varlığıdır. Eğer bir ülke yatırımların teşvik prosedürlerini engelleyen kanunlara sahipse, kanun koyucunun esnek ve değişen duruma cevap verecek şekilde hızlı tepki vermesi gerekir. Liberal kanunlar yatırımcıların teşviki için belki en önemli kriter olabilir, ancak bu kriter tek başına yeterli olmayacaktır. Kanunların uygulanabilir olması ve bu konuda yeterli denetimin olması yabancı yatırımcıyı daha hevesli bir şekilde ülkeye çekebilecektir. Bu bakımdan Belarus'un coğrafi, siyasi, hukuki ve ekonomik durumları dikkate alındığında bir boşluğun olduğu görülmektedir. Bu makalede, Bağımsız Devletler Topluluğu ile Avrupa Birliği'nin merkezinde yer alan ve yarım milyardan fazla nüfusa yönelik pazara sahip bir ülkenin mevzuatının da teşvike müsait olması durumunda, Türk yatırımcıların Belarus'u bir kez daha düşünmesinin ve bunu yaparken de geç kalmaması gerektiğinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Belarus, yabancı yatırım, KOBİ, teşvikler, Serbest Ekonomik Bölgeler.*

¹ Dr., Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, n.aksoy@tika.gov.tr

Opportunities for Turkish SMEs to Benefit From the Belarusian Free Economic Zones Within the Framework of Belarus Foreign Investment Legislation

Abstract

The most significant element for main incentives for investment is the existence of as a set of clear and understandable rules and laws. If there are laws that hinder the investment incentive procedures in a certain country, the lawmakers need to be able to react in a consistent and rapid manner to the flexible and developing environment. The liberal laws may be the most important criteria for incentive to the investors, however, this criteria is not sufficient in and of itself. Applicability of the laws and the presence of relevant auditing mechanisms will serve to attract the investors to the country in a more enthusiastic manner. From this perspective, when taking into consideration the geographical, political, legal and economic situation of the Republic of Belarus, the presence of an opportunity becomes evident. In this article, if there are incentive friendly regulations in a country which is situated in the heart of the Commonwealth of Independent States as well as the European Union and is thus home to a market with access to half a billion people, it is evaluated that the Turkish investors need to reconsider Belarus and ensure that they are not too late in the process.

Keywords: *Belarus, foreign investment, SME, incentives, Free Economic Zones.*

1. Giriş

Belarus Cumhuriyeti,² bilindiği üzere, coğrafi konum itibarıyla Avrupa'nın ve Asya'nın tam ortasında yer alan eski Sovyet Cumhuriyetleri'nden biridir. Bu konumu ile ülkenin doğu ve batı blokunun ticari atmosferinden etkilenmesi gayet tabiidir. Bunu fırsat bilen ülke kanun koyucusu, Avrupa Birliği (AB) ile Bağımsız Devletler Topluluğu'nun (BDT) mevzuatlarından yumuşak geçiş yaparak her iki rejimin kaynaşmasının avantajlarını bir arada tutmaktadır. Dolayısıyla Belarus, günümüzde sadece BDT'yi oluşturan ülkelerle değil, Avrupa'nın neredeyse tüm ülkeleri ve hatta Çin'e kadar uzanan ülkelerle yakın ticari ilişkiler içerisinde bulunmaktadır.³ İki kıta arasında yer alan Belarus, temeli 1994 yılında atılan ancak resmi kuruluşu 29 Mayıs 2014 tarihi olarak kayda geçen bir anlaşma ile siyasi ve ekonomik bir birlik olan Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) kurucu üyesi olarak pazar alanını genişletmeyi başarmıştır.⁴

Belarus'un, eski bağlarını devam ettirebilmesini teminen, birlik niteliğinde olan çeşitli ekonomik, sosyal, askeri ve diğer alanları kapsayan anlaşmalara da taraf olduğu görülmektedir. BDT'nin genelinde kabul görmüş ikili anlaşmaların rolü küçümsenemeyeceğinden,⁵ Belarus da bu bağlamda taraf olduğu birçok ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalara, 1995 yılında Ukrayna, 1998 yılında Tacikistan, 1999 yılında Moldova ve Kırgızistan, 2001 yılında Ermenistan ile imzalan "Yatırımların Teşviki ve Karşılıklı Korunması Anlaşmaları" örnek olarak verilebilir.⁶

² Bundan böyle sadece "Belarus" olarak anılacaktır.

³ *Invest in Belarus*, National Agency of Investmenand Privatization, Guidebook November 2015, pp. 48 f.p.

⁴ Söz konusu anlaşma, Belarus, Kazakistan ve Rusya liderleri tarafından imzalanmıştır. Geniş bilgi için bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrasya_Ekonomik_Birli%C4%9Fi, (Erişim: 24.09.2016).

⁵ Yatırım faaliyetleri alanında bölgesel iş birliği ile taraf devletlerin yatırımcılara yönelik 24 Aralık 1993 tarihinde BDT Devlet Başkanları tarafından Aşkabat'ta imzalanan ancak 1997 tarihinde yürürlüğe giren anlaşmadır. Bunun gibi, 6 Ocak 1995'te Rusya ile Belarus arasında imzalanan ve bölgesel ekonomik entegrasyon ile gümrük birliğini hedefleyen Avrasya Ekonomi Topluluğu oluşturulmuştu (İngilizce: Eurasian Economic Community, Rusça: Evraziskoye Ekonomicheskoye Soobshestvo, EvrAzEc) Daha geniş bilgi için bkz. <http://profilib.com/chtenie/101712/kollektiv-avtorov-mezhdunarodnoe-chastnoe-pravo-shpargalka-9.php> ve https://en.wikipedia.org/wiki/Eurasian_Economic_Community, (Erişim: 24.09.2016).

⁶ Bkz. Elena Babkina ve Elena Leanovich, "Pravovoye Regulirovaniye İnostrannih İnvestitsiy, Poradka Razresheniya Sporov v Dvustoronnih dogovorov o Pooshreniyi i vzaimnoy Zashite İnopstrannih Investitsiy" (*Yabancı Yatırımların Teşviki ve Karşılıklı Korunmasına İlişkin İkili Anlaşmalarda Uyumuzlukların Muhakeme Usulü*), <http://sudsng.org/press/article/investment/#1>, (Erişim: 24.09.2016).

Günümüzde konuyla ilgili hükümet politikalarına bakıldığında, yabancı yatırımcıların ülkeye gelmeleri için Belarus kanun koyucusunun da çeşitli teşvik programlarına önem verdiği görülmektedir. Bu teşvik programları arasında önemli yeri olan ve gün geçtikçe daha çok ilgi toplayanının ise Serbest Ekonomik Bölgeler (SEB) olduğu söylenebilir. Özellikle 23 Şubat 2016 tarih ve 149 sayılı “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı” ile 2016-2020 yıllarını kapsayan stratejik bir plan yaparak ülkedeki KOBİ’lerin geliştirilmesi ve bu kapsamda yabancı sermayenin girişlerinin kolaylaştırılması ön planda tutulmuştur. Bu çalışmada, Belarus’un yabancı yatırımların teşvik mevzuatı ele alınarak Türk KOBİ’leri açısından ne gibi imkânların olduğunun tespiti yapılmakta ve yatırımcılara öneriler sunulmaktadır.

2. Belarus Yabancı Yatırımlar Mevzuatı

Belarus Cumhuriyeti diğer Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkeler gibi, yabancı yatırımların teşviki açısından küçümsemeyecek yasal düzenlemelere sahip bir ülkedir. Yabancı yatırımların ülkeye çekilebilmesini teminen Belarus hükümeti tarafından 60’tan fazla ülke ile çifte vergilendirmenin önlenmesine dair ikili anlaşmalar ile yabancı yatırımların karşılıklı korunması ve teşviki ile ilgili ikili işbirliği anlaşmaları imzalanmış olup, bunu takiben ülke Çok Yanlı Yatırım Garantisi Ajansı’nın (MİGA) 3 Aralık 1992 tarihinden itibaren üyeliği⁷ ile Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID) Sözleşmesine 24 Nisan 2013 tarihinde taraf olan⁸ bir pozisyon almıştır. Yabancı yatırım mevzuatına bakıldığında, aşağıda da ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere, ilk başta tüm hükümlerin Belarus Anayasası’na uygunluktan bahsedildiği görülmektedir. Her ülkenin temel taşı ve en önemli hukuki düzenlemesi şüphesiz ülke anayasasıdır. Bu nedenle, ülkenin kanuni düzenlemelerini içeren ilgili mevzuat incelemesine geçmeden önce Belarus kanun koyucusunun uluslararası hukuka bakış açısını, uluslararası hukukun ve anlaşmaların hiyerarşideki yerini anlamak için, Belarus Anayasası’nın yabancı yatırımlar veya yabancılara ilişkin hükümlerine, yani ülke mevzuatının çerçevesiyle ilgili sistematığı oluşturan büyük fotoğrafa göz atmakta fayda vardır.

⁷ <http://pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic64/text719.htm>, (Erişim: 30.01.2017).

⁸ <http://belarus.news-city.info/docs/1965by/crxfnm-tcgkfnyj72855.htm>, (Erişim: 30.01.2017).

2.1. Belarus Anayasası'nda Yabancı Yatırımlar

Belarus Cumhuriyeti Anayasası, ülkenin Sovyetler Birliği'nden 26 Aralık 1991 yılında ayrılmasını müteakip⁹ 15 Mart 1994 yılında, Belarus Cumhuriyeti 13'üncü Yüksek Şurası'nın 12'nci oturumunda kabul edilmiştir. Söz konusu Anayasa, bağımsızlık ilanından sonra ülkenin ilk Anayasası olup, 1917 Ekim inkılabından sonra sayı itibarıyla ülkenin 5'inci Anayasasıdır. 24 Kasım 1996 ve 17 Ekim 2004 yılında değişiklikler yapılarak günümüzde yürürlükte olan Anayasa, 9 bölüm ve 146 maddeden oluşmaktadır.¹⁰

Anayasanın maddelerine bakıldığında, her şeyden önce 'hukukun üstünlüğü' ilkesinin benimsendiği söylenebilir.¹¹ Zira, devlet ve devletin tüm birimleri ile ilgili kişilerin faaliyetlerini, Belarus Anayasası başta olmak üzere ülkedeki tüm kanunlara uygun olarak sürdürmeleri gerektiği ilgili maddede hükme bağlanmıştır (B.A. m. 7). Hukukun üstünlüğü ilkesi ile birlikte konuyu uluslararası hukukla irtibatlandırdığımızda, ilk kez uluslararası hukukun uygulanması mekanizmasının daha sonra yapılan anayasal bir değişikle ortaya çıktığı görülmektedir. Şöyle ki; 'Uluslararası hukukun iç hukuka üstünlüğü' ilkesi söz konusu Anayasa'da 1996 yılında yapılan değişiklikle kabul edilmiştir. Bu değişiklikle, Belarus Cumhuriyeti Anayasası'nda, uluslararası hukukun evrensel olarak kabul edilen ilkelerine öncelik verileceği hususu benimsenerek, bunlardan Belarus Cumhuriyeti Anayasası'na aykırı olan uluslararası anlaşmaların ise geçersiz olacağı hükme bağlanmıştır (B. A. m. 8). Dolayısıyla, uluslararası hukukun ancak Belarus Anayasası ile bağdaştığı ölçüde geçerlilik kazanacağı, bu durumun da Anayasa açısından uluslararası hukukun evrensel ilkeleriyle sınırlı olarak üstünlüğünün benimsendiği, Anayasa'ya aykırı bulunan uluslararası sözleşmelerde ise bu üstünlüğün olmadığı sonucu çıkmaktadır.¹² 1998 tarihli Dış İşgücü Göçü Yasası, 1993 tarihli Çocuk Hakları Yasası, 1995 tarihli Mülteciler Yasası gibi ilgili kanunlarla belirlenen kurallarda fark-

⁹ Ülkenin bağımsızlığı ile ilgili geniş bilgi için bkz. [https://en.wikipedia.org/wiki/Independence_Day_\(Belarus\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Independence_Day_(Belarus)), (Erişim: 04.10.2016).

¹⁰ Belarus Anayasa'sı tarihçesi ve daha detaylı bilgiler için resmi internet sayfasına bkz. http://president.gov.by/ru/constitution_ru, (Erişim: 28.09.2016).

¹¹ Hukukun üstünlüğü kavramı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Said Vakkas Gözlügül, "Uluslararası Hukuk Boyutuyla Hukukun Üstünlüğü", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, Ocak-Nisan 2013, S. 1-2, s. 1430 vd.

¹² Uluslararası hukukun üstünlüğü ilkesi ve ülkelere göre bu ilkenin değerlendirilmesi ile ilgili kapsamlı çalışma için bkz. Işıl Özkan, "Uluslararası Hukuk- Ulusal Hukuk İlişkileri, The Relationships between the National Law and the International Law" *Journal of Yaşar University*, Vol. 8, 2013, No. Special, pp. 2145 f.p.

lılık tespit edildiğinde, uluslararası anlaşma hükümlerinin geçerli olacağı yönünde hükümler yer almaktadır.¹³ Buradan hareketle Belarus Hükümeti tarafından 1993-1999 yılları arasında kabul edilen düzenlemelerde uluslararası anlaşmalara öncelik tanındığı söylenebilir. Aynı zamanda, 8 Temmuz 1998 tarihli Belarus Cumhuriyeti Uluslararası Anlaşmalar Kanunu'nun 15'inci maddesinde yer alan, “yürürlüğe konulmuş ve kabul görmüş uluslararası ortak ilkeler ve normlar yürürlükteki hukukun bir parçasıdır” hükmü de görüşümüzü destekleyen bir diğer örnektir. Benzer düzenleme, 1998 yılında kabul edilen Belarus Medeni Kanunu'nda da yer almaktadır (B.M.K. m. 6). Diğer düzenlemelerden olan; 1998 tarihli Medeni Usul Kanununun 342'nci, 1999 tarihli Ceza Kanununun 72'nci ve 1999 tarihli İş Kanununun 82'nci maddesi hükümleri de incelendiğinde açık bir şekilde uluslararası alanda genel kabul görmüş ilkelerin üstünlüğünün tanındığı anlaşılmaktadır. Söz konusu düzenlemelerin yer aldığı herhangi bir hüküm örnek verildiğinde konu daha açık bir şekilde anlaşılacaktır. Belarus Cumhuriyeti İş Kanunu'nda söz konusu madde hükmü şu şekilde kaleme alınmıştır: “... *İş bu kanundan farklı bir hüküm yer almakta ise, uluslararası anlaşmanın hükümleri uygulanır.*” (B.İ.K. m. 8).

Yine eşitlik ilkesi açısından incelemeye devam edildiğinde, Belarus Anayasa'nın 11'inci maddesinde Belarus'ta mukim yabancı vatandaşların ve vatansızların Belarus Anayasası'nda, kanunlarda ve uluslararası anlaşmalarda, aksi belirtilmediği sürece Belarus vatandaşlarının sahip oldukları hak ve özgürlükleri ile ödevlerde eşit haklara sahip olduklarının hükmüne bağlandığı görülmektedir. Bunun devamında, Belarus Anayasası'nın 13'üncü maddesinde, kanunen yasak olanlar hariç, ekonomik ve diğer faaliyetlerin yürütülmesinde herkese eşit hakların verilmesinin ve tüm mülkiyet biçimlerinin geliştirilmesi için eşit koşullarda korumanın sağlanmasının garanti edileceği hükmüne bağlanmıştır. Maddenin devamında, Devletin iş birliğinin geliştirilmesini teşvik edeceği, kanunla yasaklanmamış ekonomik faaliyetlerin emeğe ve sermayeye dayalı kullanımı yönündeki her türlü girişimciliğin herkese eşit fırsatlarla sunulmasını garanti edeceği hükmüne bağlanmıştır. Herkesin hak ve yasal çıkarlarının korunması konusunda, yasalar önünde hiçbir ayırım gözetilmeksizin eşit haklara sahip olduğu da Anayasa'nın 22'nci maddesinde hükmüne bağlanmıştır. Bunun gibi,

¹⁴ Söz konusu kurallar ve buna ilişkin görüş için bkz. Lyudmila Pavlova, “Devletletin Hukuk Sistemlerinde Uluslararası Hukuk”, (Mejdunarodnoye Pravo v Pravovoy Sisteme Gosudarstv), *Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Belarus Dergisi*, (Belaruskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava i Mejdunarodnih Otnosheniy), 1999, S. 3, <http://evolutio.info/content/view/301/50/>, (Erişim: 04.10.2016).

Anayasa'nın 44'üncü maddesinde, 'miras hakkı dâhil herkesin mülkiyet dokunulmazlığı Devletin hukukî korumasına tabidir' hükmü yer almaktadır. Ayrıca, Anayasa'nın 115'inci maddesinde, mahkeme süreci rekabet ve tarafların eşitliliği ilkelerine dayanılarak yürütüldüğü ve kararların herkesi bağlayıcı olduğu hükmü yer almaktadır. Son olarak da, Anayasa'nın 116'ncı maddesinde Belarus Anayasa Mahkemesi'nin Belarus Cumhuriyeti tarafından onaylanan uluslararası anlaşmalar da dâhil diğer tüm kanun ve düzenlemelerin hukuka uygunluğunu denetleyen son karar verici merci olduğu hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, bütün bu hükümlerden yola çıkarak yatırımlar açısından yerli ve yabancı girişimcilerin eşit koşullara sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Bununla birlikte Türkiye'deki eşitlik ilkesi açısından duruma bakıldığında, 1982 Anayasası'nda 10 ve devamında yer alan maddelerle söz konusu durumun düzenlendiği görülmektedir. Buna göre, Türkiye coğrafyasında yaşayan herkes kanun önünde eşittir. Anayasa'nın 12'nci madde hükmünde ise, yine herkesin eşit hak ve hürriyetlere sahip olduğu belirtilmektedir. 16'ncı maddede ise, Türkiye'deki yabancıların hak ve hürriyetlerinin milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceği hüküm altına alınarak Belarus Anayasası'ndan farklı bir hükmün yer aldığı görülmektedir. Bu hükümlerle birlikte, 1982 Anayasası'nın, "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlıklı İkinci Bölümü'nün neredeyse tüm maddelerinde 'herkes' ifadesine yer verilmiştir. Burada yer alan madde hükümlerinde, kişi hürriyetlerinden özel hakkın gizliliğine, konut dokunulmazlığından haberleşmeye, seyahat hürriyetinden mülkiyet hakkına kadar her hakka değinilerek ülkede bulunan yabancılara, ülke vatandaşları ile ayırım gözetilmeksizin geniş bir özgürlük tanındığı söylenebilir. Ayrıca Belarus Anayasası'ndan farklı olarak 1982 Anayasası'nda, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliklerinin ve anavatanla bağlarının korunması, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, ayrıca Türk vatandaşlarının yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için Devlet'in gereken tedbirleri almakla yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır (AY. m. 62). Son olarak, Türk vatandaşlarının ve karşılıklılık esasını gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yazı ile başvurma hakkına sahip olduğu belirtilerek yabancı ve Türk ayrımı gözetilmeksizin Devlet'e başvurabilme hakkı tanınmıştır (AY. m. 74).

Bu noktada, Anayasa hükümlerinden yola çıkarak incelenen eşitlik ilkesi ile birlikte Belarus Cumhuriyeti'nin uluslararası hukukun normlar hiyerarşisindeki yerine de kısaca değinildikten sonra anayasal çerçevenin genel bir değerlendirilmesinin sunulması yerinde olacaktır. Zira bir ülke mevzuatının uluslararası hukuk ve yabancılar açısından incelenmesinin, eski Sovyetler Birliği ülkesi olması hasebiyle dışa kapalı bir ülke mi yoksa liberal ve dışa açık bir yatırım temeline sahip bir ülke mi olduğu yönünde fikir sahibi olunması konusunda fayda olduğu düşünülmektedir.

Başta 1998 tarihli Uluslararası Anlaşmalar Hakkında Belarus Kanunu ile Belarus Cumhuriyeti'nin diğer kanunlarının uluslararası hukuk normları ve evrensel ilkelerin bir parçasını oluşturduğu hususunun benimsenmesiyle birlikte, hak ve ödevlerin yer ve öneminin de dikkate alınarak hukuki düzenlemelerin hiyerarşinin tespitine imkân sağladığı söylenebilir. Yukarıda da değinildiği üzere, Anayasa'nın 7'nci maddesine bakıldığında *“Devlet ve onun diğer organları yalnız Anayasa'nın ve ona uygun çıkarılmış yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde faaliyetlerini sürdürürler; Anayasaya aykırı olan hukuki düzenlemelerin hukuki gücü yoktur.”* denilmek suretiyle hiyerarşinin en üstteki hukuki düzenlemesini Anayasa'nın oluşturduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte, bu sonucu teyit eden diğer bir düzenleme yine Belarus Anayasası'nın 8'inci maddesinde yer almaktadır. Buna göre, *“Anayasa'ya aykırı uluslararası anlaşmalar geçersizdir”* (8/3.f) hükmü ile yine Anayasa'nın uluslararası anlaşmalardan daha üst bir norm olduğunu hükme bağlamıştır. Bununla birlikte, uluslararası evrensel beyannameler ve ilkelerin durumu hakkında doktrin ve uluslararası belgelere bakılarak yorum yapılabilir. Buna göre, uluslararası hukuk prensiplerine tüm ülkelerin uyması zorunludur. Bu sonuç, Birleşmiş Milletler¹⁴ Tüzüğü'nün 2'nci maddesinden (2/2 f.), 1970 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin Genel Hükümlerinden, ve 1975 Helsinki Nihai Senedi'nin 1 ve 10'uncu bölümlerinden çıkmaktadır. Dolayısıyla, Belarus Anayasa'sının 8'inci maddesinin hükümlerine bakıldığında, yukarıda sayılan evrensel beyannamelerin Belarus Anayasası'ndan daha üstte yer aldığı anlamı çıkmaktadır. Zira söz konusu düzenlemeye göre; *“Belarus Cumhuriyeti, uluslararası hukukun evrensel olarak kabul görmüş ilkelerine öncelik tanır ve mevzuatıyla onlara uyum sağlar”* (8/1 f). Dolayısıyla en tepede uluslararası hukuk ilkeleri, akabinde Anayasa, sonra ise Belarus'un

¹⁴ İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra 1945 yılında Be yaz Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu ve egemen bir devlet olarak Birleşmiş Milletlere katıldı. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. <http://www.cccp-gw.su/USSR/beloruskaja-ssr/>, (Erişim: 06.10.2016).

tanıldığı uluslararası anlaşmalar ve devamında kanunlar, kararnameler vs. gelmektedir. Bu sonucu, Belarus Anayasası'nın 116'ncı madde hükümleri de teyit etmektedir. Zira, söz konusu maddenin 1'inci fıkrası hükmünde Belarus Anayasa Mahkemesi'nin yetkilerinin tasnifinde uluslararası anlaşmaların yeri açıkça gösterilmiştir. Buna göre, “*Devletin hukuk düzenlemelerinin anayasal uygunluk denetimi, Belarus Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tarafından yürütülmektedir*” denilmektedir. Akabinde, yine aynı maddenin 5'inci fıkrası hükmünde: “*Belarus Cumhuriyeti tarafından onaylanan kanun, kararname, başkanlık kararnamesi, uluslararası anlaşmalara ve Anayasaya uygun olması gerekir ve Belarus Cumhuriyeti'nin diğer yükümlülükleri ile uluslararası belgelerin uygunluk denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından yapılır*” denilmektedir (116/ 5 f.). Dolayısıyla bu hükümden, yani Belarus Anayasa Mahkemesi'nin yetkinliğinden yola çıkıldığında, hükümet tarafından da tanınmış uluslararası normlar, kanunlar, anlaşmalar, kararnameler ve Parlamento veya Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılan normlar ile kıyaslandığında, hiyerarşik olarak sıralamada son sayılanların daha düşük bir yerde olduğu sonucuna varılabilir.¹⁵ Ayrıca, Belarus'un taraf olduğu Uluslararası Kuruluşların Anlaşmaları, Bakanlar Kurulu Kararları, Danıştay, Yargıtay, Cumhuriyet Başsavcılığı kararları normlar hiyerarşisi silsilesinde yer aldığını ifade etmek gerekir.¹⁶ Sonuç olarak, bu bilgiler ışığında şu sıralama yapabilir: İlk sırada uluslararası evrensel ilkeler, sonrasında Belarus Anayasası, onaylanmış uluslararası anlaşmalar, onaylanmaya tabi olmayan anlaşmalar ile uluslararası teamül hukukundan kaynaklanan kanunlar, kararnameler, Belarus Cumhuriyeti'nin uluslararası yükümlülükleri yer almaktadır.

Türkiye'deki hiyerarşiye bakıldığında ise farklı bir silsilenin olduğu görülmektedir. Zira Anayasa'nın 11'inci maddesinde yer alan “*Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallardır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.*” şeklindeki düzenlemeyle Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü vurgulanarak hukuk hiyerarşisinde temel bir kural belirlenmiştir. Buna karşılık, Anayasa'nın 90'ıncı maddesinde usulüne göre, yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar, Anayasa'nın 90'ıncı maddesine göre kanun hükmünde olduğu ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalarla kanunlar uyuşmadığında milletlerarası anlaşma hükümlerine göre hüküm tesis edileceği

¹⁵ Aynı yönde bkz. Pavlova, (<http://evolutio.info/content/view/301/50/>), (Erişim: 04.10.2016).

¹⁶ İbid.

belirtilmiştir. Bir başka deyişle, kanun koyucu temel hak ve özgürlükler dışındaki milletlerarası anlaşmalarda hukuk hiyerarşisi açısından kanunların daha üstün olduğu hükme bağlanmıştır.¹⁷ Ayrıca, Anayasa'nın 115, 124 vb. diğer hükümleri incelendiğinde hiyerarşik olarak şu sıranın olduğu söylenebilir: Anayasa, Milletlerarası Anlaşmalar, Kanunlar, KHK'lar (Kanun Hükmünde Kararname), Tüzükler (Nizamname), Yönetmelikler, Yönergeler, Tebliğler, Genelgeler ve Talimatlar olarak sınıflandırılabilir.¹⁸

Sonuç olarak, yabancılar ve uluslararası hukukun Belarus Anayasası hükümleri çerçevesinde incelendiğinde, Türkiye'deki özgürlükler ve eşitlik hükümlerinin yabancılar için tanınmış olan geniş yetkilere benzer hukuki düzenlemelerin Belarus'ta bulunan yabancılar için de tanındığı ve Türkiye'deki gibi 'yabancılar cenneti' olarak nitelendirilmesinde herhangi bir sakınca olmadığı kanaatindeyiz. Ayrıca, Belarus kanun koyucusunun konuyla ilgili çeşitli teşviklerle yabancıların ekonomik faaliyet alanlarında yer almalarına yönelik düzenlemelerin nelerden ibaret olduğu aşağıda görülecektir.

2.2. Belarus Yatırım Kanunu'nda Yabancı Yatırımlar

Belarus Yatırım Kanunu'nun, en başta Belarus Anayasası ve akabinde yatırım kanunu ile diğer kanunlara dayandığı belirtilmiş olup, Belarus mevzuatından farklı uluslararası hukuki hükümlerin varlığı durumunda uluslararası hukuk normlarının uygulanacağı hükme bağlanmıştır (BYK. m. 3). Burada anlatılmak istenen husus, Belarus'un, uluslararası hukukun iç hukuka üstünlüğü ilkesini benimsemiş olmasıdır.

Belarus Cumhuriyeti 12 Temmuz 2013 tarihli ve 53-3 sayılı Yatırımlar Kanunu'nun giriş bölümüne bakıldığında, bu kanunla Belarus topraklarında yatırım faaliyetlerinin hukuki temeli ve genel ilkeleri belirlendiği, ülke ekonomisine yatırım çekmeyi, teminatların ve ayrıca yatırımcıların meşru çıkarları ile haklarının eşit koşullarda korunmasının garanti edilmesine yönelik hükümlerin yer aldığı görülmektedir.¹⁹

Adı geçen Kanun, 5 bölüm ve 23 maddeden oluşmaktadır. Kanun'da; "Genel Hükümler" başlıklı 1'inci bölüm (ilk 6 madde); "Devletin Yatırım

¹⁷ Konuyla ilgili detaylı bilgiler için bkz. Erdal Kuluçlu, "Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi ve Sayıştay Denetimine Etkileri", *Sayıştay Dergisi*, Ekim-Kasım 2008, S. 71, s. 4 vd.

¹⁸ Konuyla ilgili detaylı bilgiler için bkz. Fatma Didem Sevgili Gençay, "Adsız Düzenleyici İşlemlerin Normlar Hiyerarşisindeki Yeri", *AÜHFD*- 2014, C. 63, S. 2, s. 398 vd.

¹⁹ Kanun tam metni için bkz. Nationalniy Pravavoy İnternetportal Respubliki Belarus (Belarus Cumhuriyeti Resmi Hukuk İnternet Sitesi), <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H11300053&p1=1>, (Erişim: 03.10.2016).

Alanındaki Kontrolü” başlıklı 2’nci bölüm(7-10 maddeler); “Yatırımcıların Hukuki Teminatları ve Yatırımların Korunması” başlıklı 3’üncü bölüm (11-13’üncü maddeler); “Yatırımcıların Hak ve Yükümlülükleri” başlıklı 4’üncü bölüm (14-19’uncu maddelerle) ile “Son Hükümleri” başlıklı 5’inci bölüm (20-23’üncü maddeler) yer almaktadır.²⁰

Söz konusu Kanun’un “Tanımlar” başlığını taşıyan 1’inci maddesinde, yatırımlar ve yatırımcılar terimi ayrı ayrı tanımlanmıştır. Buna göre “Yatırımlar”; kanunlarla meşru görülen ve yatırımcıların mülkiyetinde olan her türlü malvarlığı, gelir getirebilen menkul ve gayrimenkuller, Belarus Cumhuriyeti topraklarında kurulan ticari kuruluşun mülkiyetiyle alakalı hisse senetleri, sermaye hisseleri, paylar, nakit ve krediler de dâhil olmak üzere, alacak hakları anlaşılır. “Yatırımcı” ile; Belarus vatandaşları, yabancılar ve Belarus’ta yaşayıp da hiçbir ülke vatandaşı olmayanlar ve bireysel girişimciler, Belarus Cumhuriyeti topraklarında yatırım faaliyetlerini yürüten Belarus Cumhuriyeti tüzel kişileri; ayrıca Belarus’ta yaşamayan Belarus vatandaşları, Belarus’ta yaşamayan ancak Belarus’ta yatırım faaliyetleri olan vatansızlar ile yabancılar ve uluslararası tüzel kişiliği haiz olanlar anlaşılmalıdır.

Belarus Cumhuriyeti Yatırım Kanunu ile ilgili mevzuatta yatırımcılara aşağıda sıralanan garantiler sunulmaktadır:

- Tüm yatırımcıların meşru çıkarlarının korunmasında hak eşitliği (Y.K. 5/2),
- Devlet organları veya ilgili birimlerin hasara yol açabilecek tüm eylem ve işlemlerinin yargıya taşınma hakkı (Y.K. 5/5),
- Yatırımcılara gelirlerinden elde ettikleri kârları tüm vergiler öndikten sonra ülkelerine engelsiz transferi ile tekrar yatırıma dönüştürme hakkının teminatı (Y.K. 11/2),
- Yabancı yatırımcıların yatırım amaçlı bir gayrimenkulün tam ya da kısmi kamulaştırılmasının ancak tüm tazminatın zamanında ödenmesi ile mümkün olabilmesi (Y.K. 11/1 ve 12/4),
- Devlet Organlarının vermiş olduğu tüm ziyan ve hasarların mahkeme kararıyla devlet haznesinden telafi edileceği yönünde garantiler (Y.K. 12/2),
- Belarus Cumhuriyeti mevzuatı uyarınca yatırımcıların tüm meşru haklarının korunmasının sağlanması (Y.K. 14),

²⁰ İbid.

- Belarus Cumhuriyeti, ekonomisinin dinamik ve sürdürülebilir kalkınma için elverişli koşullar yaratmak amacıyla, iyi bir iş ortamının sağlanması ve yatırım cazibesinin artırılmasına yönelik uluslararası kuruluşlarla yakın temas içinde olması (Y.K. 16 ve18),

- Belarus küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi için, özellikle serbest ekonomik bölgeler oluşturarak, küçük ve orta ölçekli şehirlerde, kırsal alanlarda, yatırım için uygun koşulları sağlamak için aktif politikalar uygulaması,²¹

- Küçük kasabalarda, kırsal alanlarda ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin, Augustow Kanal gibi²² turizm ve eğlence parkı, sanayi parkı serbest ekonomik bölgelerde yatırım projelerinin uygulanmasında yatırımcılara ek garantiler ve teşvikler sunması.²³

3. Yabancı Sermaye Girişinde Engeller ve Teşvikler

Sovyet Bloku'ndan ayrılan Belarus'un, diğer bazı BDT ülkeleri ile kıyaslandığında geri kaldığı bilinmektedir. Diğer üye devletlerin 1990'ların başlarında Batının veya Doğunun finans desteği olmadan kendi içine kapanarak gelişmenin mümkün olmadığı gerçeğini daha önce anlamasına paralel olarak “bizden size muafiyetler, sizden bize paralar” temelinde girişimleri olmuştur. SEB'in kurulmasına kadar var olan teşvikler bile ilk başlarda çok etkili yöntemler olarak ortaya çıkmamıştır. Belarus hükümeti, daha iyi durumda olan ülkelerle kıyaslandığında, radikal reformlar yapma sürecine giren üye devletlerin yabancı yatırımcılarla ve komşu ülkelerle iyi ticari ilişkilerin geliştirilmesi konusunda vergisel muafiyetlerden ziyade, teşvik mevzuatlarını batılı mevzuatlar temelinde oluşturarak bu düzenlemelerin uygulanmasının oranına ağırlık verdiğini görmüştür. İlk yıllarda yabancı yatırımcılar, BDT'na üye ülkelerin subjektif teminatlarını önemsememişlerdir. En büyük teşviklerden birisini kanunların istikrarlı olacağı yönünde verilen taahhütler oluşturmuştur. Bu durumda, yabancı yatırımcı kârını rahat bir şekilde ülkede dövize çevirerek çıkarabileceği yönünde kanuni garantiler istenmiştir. Yabancı yatırımcının malvarlığına herhangi bir el koyma, müsadere, millileştirme, kamulaştırma olmayacağı yönünde yasal teminatlar beklenmiştir. Özellikle, en yakın komşuları olan Rusya ve Ukrayna'da ticari faaliyetlerini sürdüren yabancı yatırımcıların ülkede kalma konusundaki iradelerinde en fazla Ticaret Mahkemelerinin temyiz sürecinde verdikleri kararların etkili olduğu gözlemlenmiştir. Buna örnek

²¹ Bkz. 07.05.2012 tarih ve 6 sayılı (31.01.2013 yayınlanmış) Belarus Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.

²² Ayrıntılı bilgi için bkz. 26.05.2011 tarih ve 220 sayılı Belarus Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Talimatı, https://en.wikipedia.org/wiki/August%C3%B3w_Canal, (Erişim:10.02.2017).

²³ Daha geniş bilgi için bkz. http://www.mas.by/ru/invest_ru/, (Erişim: 10.02.2017).

olarak, Ukrayna’da yabancı yatırımcılardan oluşan iş ortaklıklarına vergi muafiyetlerinin iptaline ve cezaların uygulanmalarına yönelik mevzuatın değiştirilmesi sürecinde, yargının, siyasi baskı altında olmasıyla birlikte, yabancı yatırımcılar lehine vermiş olduğu kararlar yatırımcıların Ukrayna devletine bakışlarının ciddi şekilde değişmesi verilebilir. Belarus yargısında bu durum ne yazık ki içaçıcı olmamıştır. Dolayısıyla, her ne kadar mevzuattan kaynaklı teşvikler yer alsa da uygulamada bağımsızlığın ilk yıllarında bu düzenlemelere tam olarak uyulduğu söylenememektedir.²⁴ Keza, siyasi istikrarsızlık, yüksek enflasyon, eksik mevzuat, gelişmemiş üretim ile sosyal alt yapı, yüksek vergi oranları, ağır işleyen bürokrasi, yetersiz bilgi desteği ve rüşvet Belarus’un ilk yıllarındaki başlıca engeller arasında yer almıştır. Uluslararası derecelendirme kuruluşu FitchRatings “istikrarlı” görünüm ile Belarus’u kısa vadeli derecelendirmesi ‘B’, uzun vadeli derecelendirmede ise ‘B-’ ülke kredi notunu vermesi de yabancı yatırımcı gözünde diğer bir engel olmuştur.²⁵ Ayrıca, yatırımın kaybedilmesi ve yok olması sigorta şirketleri arasında yüksek risklere ve primlere yol açmış ve bu durum da diğer bir engeli oluşturmuştur.²⁶ Dolayısıyla, bağımsızlığın ilk yıllarında Belarus, yabancı yatırımcıların akarak geldiği bir ülke olmamıştır. Bu durum, dış pazarların konjonktürüne bağlı olmasıyla açıklanabilir. Ancak, yük taşımacılığı ve buna bağlı olarak alt yapı hizmetleri, gıda sanayii ile ilaç sanayii gibi bazı alanlarda yabancı yatırımcılara cazip gelmiştir. Durum böyle olmakla birlikte, diğer alanlardaki yatırım atmosferinin komşu ülkelerden daha iyi olduğu görülmektedir. Ancak, sağlam hukuki alt yapı için tek başına Yatırım Kanunu yeterli olmamıştır. Zira eski hükümlerin tekrarıdan oluşan söz konusu düzenlemenin, güncel olan ve çözüm bekleyen sorunlara bir katkıda bulunmadığı görüşü hâkim olmuştur. Özellikle, tüzel kişilerin tescil mekanizmaları konusunda herhangi bir kolaylık tanınmamıştır. Bu bağlamda, sadece yabancı yatırımcılara önceliklerin tanınmasının, bu durumun yerel yatırımcılar açısından aleyhe yorumlanabilmesinden dolayı, adaletsiz bir yatırım atmosferi tetiklenmiştir. Bu bakımdan, Şirketler Hakkında 198

a Kanun hükümlerine, yabancı ve yerel sermayelerinin her birine, holdinglerin oluşturulması için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu savunulmuştur.²⁷

²⁴ “İnostrannıye İnvěstitsiyi i Problemi İh Privlecheniya v Ekonomiku Respubliki Belarus” (Yabancı Yatırımlar ve Bunların Belarus Cumhuriyetine Teşviki ve Problemleri) <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=22325>, (Erişim: 05.02.2017).

²⁵ <https://www.fitchratings.com/site/pr/1018615>, (Erişim: 05.02.2017).

²⁶ K. S. Burak, “İnostrannıye İnvěstitsiyi Problemi Privlecheniya i Gosudarstvennaya Politika Po İh Stimulirovaniyu v Respublike Belarus”, (Yabancı Yatırımla, Belarus Cumhuriyeti’inde Teşvik Sorunlarının Çözülmesine Yönelik Kamu Politikası), Minsk 2013, pp. 37 f.p.

²⁷ “İnosrannıye İnvěstitsiyi i Problemi İh Privlecheniya v Ekonomiku Respubliki Belarus” (Yabancı

Bankacılık sistemindeki zaafiyetler ve sanayileşme konusundaki kredilendirme süreci diğer komşu ülkelere nazaran bir engel oluşturmuştur. Bu sebeple, yabancı ülke bankalarının Belarus'ta faaliyet göstermeleri için uygun bir zemin hazırlanması bu duruma bir çözüm olarak önerilmiştir. Mülkiyet formları ve idare yönetmeliğinin de gözden geçirilmesi gerekmektedir. Zira, stratejik yatırımcının yönetimde söz hakkına sahip olması gerekmektedir. Gerekirse yabancı ortağa şirketin tamamının devredilmesine müsaade edilmelidir. Devletin sosyal politikası ile bağdaşmasa da bu radikal değişiklikler yapılmadan çözümün mümkün olmadığı değerlendirilmektedir.

Ülke ekonomisindeki büyümeyi veya daralmayı gösteren önemli makroekonomik göstergelerden biri olan GSYİH'daki değişime bakıldığında, 2001 yılından günümüze Belarus ekonomisinde köklü değişikliklerin yaşandığı ve bu durumun ülkenin ekonomisine olumlu olarak yansıdığı söylenebilir.²⁸ Ancak, bununla yetinmeyerek yabancı yatırımcıların ülkeye gelebilmelerini teşvik edebilmek için daha da ileri strateji ve mekanizmayı değiştirmek suretiyle yatırım ortamının iyileştirilmesi gerekecektir. 'Yatırım ortamı', belirli bir ekonomik sistemin yatırım yerindeliğini önceden belirleme amacını hedefleyen, sosyal, ekonomik, örgütsel, yasal ve politik önkoşulların soyutlandırılmış karakteristik bir kombinasyonudur. Özellikle vurgulanması gereken husus, modern koşullarda yabancı yatırımcıların, ağırlıklı olarak kârlılıktan ziyade yasal rejimin yatırımcıya sağlamış olduğu istikrara önem verdiğidir. Bunun için de, her şeyden önce, ulusal çıkarlarını karşılayan uzun vadeli yatırım programının kullanılabilirliğinin uygulanması için sorumlu ve belirli makamların belirlenmesi ile tam ve eksiksiz yasal çerçevenin devlet yatırım programına göre gelişiminin tamamlanması ve yabancı yatırımların ilişkilerin düzenlenmesinde istikrar ve umutları tutarlılık ilkeleri ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.²⁹

Yabancı yatırımların ülkeye gelişlerinde yabancı yatırımcının kararlarının belirlenmesinde risklerin değerlendirilmesi en önemli etkeni oluşturmaktadır. Bu açıdan yabancılara sağlanan teşviklerden önce, yabancı

Yatırımlar ve Bunların Belarus Cumhuriyetine Teşviki ve Problemleri) <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=22325>, (Erişim: 05.02.2017).

²⁸ 2000-2013 yılları arasında Belarus'un GSYH 6.9 kat artmış ve bu artış 2016 yılına kadar devam etmiştir. Bu yönde geniş bilgi için bkz. http://www.be5.biz/makroekonomika/gdp/gdp_bielarus.html, (Erişim: 09.06.2017).

²⁹ Galina Moiseychik, "Investitsionnyy Krizis v Respublike Belarus" (Belarus Cumhuriyetinde Yatırım Krizi) *Belarus Ekonomi Dergisi*, Minsk, 2002, No. 2, pp. 55 f.p.

yatırımlar konusunda oluşan engellere değinmek gerekir. Zira, ilk başta bu engellerin bertaraf edilmesine yönelik çalışmaların yapılması yabancıların ülkeye gelebilmelerinin yolu açacaktır. Bahsekonu süreç ise ancak çeşitli mekanizmalar ve yollarla mümkün olacaktır.

Günümüzde devletlerin ekonomik kalkınması bakımından yabancı yatırımlar önemli bir faktördür. Yabancı sermayeyi çekmek için, birçok devlet ikili ve çok taraflı anlaşmaların imzalanması yöntemine başvurarak, kendi topraklarına gelecek yatırımlar için son derece elverişli koşullar yaratmak istemektedirler. Yatırıma elverişli bir ortam yaratmada en önemli etken yabancı yatırımlar için yasal bir rejimin uluslararası anlaşmalarla kurulmasıdır.³⁰ Gelişmekte olan ülkeler için hangi yatırım rejimlerinin daha elverişli şartlar sağlayacağı konusunda Belarus doktrininde çeşitli görüşler yer almaktadır. Belarus'ta yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması yönündeki ikili anlaşmalara bakıldığında karma rejiminin hâkim görüş olarak benimsendiği anlaşılmaktadır.³¹ Karma rejimde, devlet tarafından izlenen yatırım politikasına bağlı olarak, yabancı yatırımcılar için ayrıcalıklar ya da kısıtlama yapılması olasılığı korunurken, faaliyet koşullarını birleştiren unsurlar da göz önünde bulundurulmaktadır. Bu modelin kullanılmasının, Dünya Yatırım Raporu 2013 sonucuna göre ikili yatırım anlaşmaları üzerinde uluslararası uygulama ve verilerine göre, UNCTAD tarafından da benimsendiği görülmektedir.³²

Belarus'un yabancı yatırımlarla ilgili mevzuatına genel olarak bakıldığında, yabancı sermayeli şirketlere vergi muafiyetleri ile hukuki garantiler sağlandığı görülmektedir. Bilindiği üzere, geçiş sürecini yaşayan ekonomilerde cezbedici yatırım alanları oluşturulmaktadır. Öncelikle gelişmekte olan ekonomiler bu yöntemle daha çok yüksek kâr elde etmektedirler. Belarus'a gelen yabancı yatırımcılar, yeni pazarlara girerek şirketlerini daha da geliştirmek için çaba sarfetmektedirler. Bunu yaparken de vergisini ödeyen bir yatırımcı olmalarına karşın yatırım yapılan ülkenin kendilerine

³⁰ Natalya Doronina, "Nekotoriye Organizatsionno Pravoviye Aspekti Investitsiy v Razvivayushihsa Stranah: Sovmestniye Organizatsiyi" (Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Yatırımın Bazı Organizasyonel ve Yasal Yönleri: Ortak Girişimler), *Moskova Devlet Üniversitesi Yayınları*, Moskova, 1979, p. 26.

³¹ Artur Şumskiy, "Zakrepleniye Rejimov Investitsiy v soglasheniyaх o Pooshreniyi Vzaimnoy Investitsiy Respubliki Belarus", (Belarus Cumhuriyeti'nin Yatırımların Teşviki ve Karşılıklı Korunmasına İlişkin Anlaşmaların Yatırım Rejimlerine Bağlanması) *Jurnal Mejdunarodnogo Prava i Mejdunarosnih Otnosheniy* 2013 (Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Dergisi), No. 4, <http://evolutio.info/content/view/2119/235/>, (Erişim: 05.02.2017).

³² World investment report 2013: "Global Value Chains: Investment and Trade for Development (Electronic resource), *United Nations Conference on Trade and Development*, pp. 101-127 http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf, (Erişim: 05.02.2017).

çok fazla müdahale etmemeleri yönünde belirli garantiler istemektedirler. Bununla birlikte, 6 Ağustos 2009 tarih ve 413 sayılı “Belarus’taki Yatırımların Teşviki İçin Belarus Cumhuriyeti Çıkarlarını Temsil Etmeye Yetkili Gerçek ve Tüzel Kişilerin Yetkilendirilmesi” konusundaki Cumhurbaşkanı Kararı ile ülkede yatırım ajanları faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlardır. Bu yatırım ajanları, Belarus Cumhuriyeti’nde gerçek ya da tüzel kişi olarak tanımlanabilir. Bir yatırım ajanının büyük ölçekli şirketlerin üst yönetimi ile müzakere etme yeterliliğini haiz olabilmesi için, kişisel niteliklere ve yatırım projelerinin hazırlanması konusunda pratik becerilere sahip olması gerekecektir (1.3).

Yatırımların ülkeye çekilmesi konusunda, 02.02.2016 tarihinde son olarak güncellenen, Belarus Cumhuriyeti çıkarlarını temsil yetkisi verilmiş olan kuruluşlar (gerçek kişiler) aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:³³

Tablo 1: Temsil Yetkisi Verilmiş Olan Kuruluşlar

No	Yatırım Ajansı Adı	Adres	Tel/Faks	e-mail
1	OAO (Open Joint Stock Company)“GORİZONT” Holding yönetim şirketi	220029, Krasnaya sk. 7/1 Minsk	+37517 286 78 59 +37517 286 76 80	horizont@horizont.bn.by
2	ИООО (Foreign Limited Liability Company) “YY EF ES” Yatırım şirketi	121433, Malaya filevskaya sk. 40/1 Moskova	+7 495 781 02 02	www.ufs-federation.com info@ufs-federation.com
3	ЗАО (Closed Joint-Stock Company) “SB Global”	220034, Smolyachkova sk. 4/102 Minsk	+37517 359 96 32	info@sb-global.by
4	Enyo FALLER (Macaristan Vatandaşı)	Piarista sk 4. Budapest 1052 Hungary		www.faller.hu
5	ООО (Limited Liability Company) “Zubr Capital”	220140, Leshinskogosk 4, kat 2/44	+37517 218 99 51	info@zubrcapital.by

Son olarak Belarus’ta hükümete bağlı Ulusal Yatırım ve Özelleştirme Ajansı adlı bir kamu kuruluşu 22 Nisan 2011 tarih ve 173 sayılı Belarus Cumhurbaşkanlığı Talimatı ile Ekonomi Bakanlığı’na bağlanarak yine bir

³³ Listenin güncelleme tarihi: 02.02.2016, <http://www.economy.gov.by/ru/invpolicy/b-invest-agenty>, (Erişim: 09.02.2017).

kamu kuruluşu olarak faaliyetlerine yeni bir aşamayla başlamış olmuştur. Nitekim, Ajansın faaliyetlerinin temel amacı, yabancı yatırım çekmenin yanı sıra, özelleştirme süreçlerinin verimliliğinin artırılması ve devlet merkezi idaresi ile yerel yürütme organları arasında etkileşimin geliştirilmesini sağlayarak yabancı yatırımcılarla devletin ilgili kuruluşları ile entegrasyonunda etkin bir rol almaktır.³⁴

4. Belarus'ta Serbest Ekonomik Bölgeler

Dış ekonomik faaliyetlerin uluslararası uygulamalarına bakıldığında, bölgesel ekonomik kontrolün çeşitli yöntemleri ve modelleri olduğu görülmektedir. Bu modellerin karmaşık oluşumları nedeniyle bu bölümde sadece Serbest Ekonomik Bölgeler (SEB) olarak bilinen ekonomik yapılar ele alınacaktır.

Dünya'nın ilk SEB'i, 1547 yılında Livorno kentinde açılarak serbest ticaret şehri olarak ilan edilmiştir.³⁵ Sanayi ihracatına yönelik ilk SEB İrlanda'da 1959 yılında Shannon havaalanının yakınlarında kurulmuş ve zamanla bu Bölge'nin başarısı diğer ülkelerde benzer bölgelerin kurulmasına ivme kazandırmıştır. Başlangıçta SEB'nin amacı, transatlantik taşıyıcılıkta havaalanının değerinin korunmasına yöneliktir. Daha sonra, vergi ve gümrük alanındaki muafiyetler ihracata yönelik faaliyetleri olan şirketleri celbederek bölgede yer alan üniversite alanında teknopark kurularak ülkenin özellikle az gelişmiş batı bölgesinin ekonomik kalkınmasına vesile olmuş ve gelişmekte olan ülkeler bu bölgeleri kurarak aynı başarıyı yakalamışlardır.³⁶

SEB olarak bilinen söz konusu yapıların günümüzdeki fonksiyonları itibarıyla durumları bilim ve iş dünyasına 1973 yılının ilkbaharında Kyoto Protokolü ile duyurulmuştur. Buna göre SEB; Ticarete konu malların bir ülkenin ulusal gümrük sınırları dışında kalan toprak parçasında gümrük ve vergi mevzuatlarına tabi olmaması olarak tanımlanmıştır. Diğer bir deyişle

³⁴ İran, Pakistan ve diğer ülkelerin bu kapsamda Belarus'la işbirliğinde yaptığı yatırımlara ilişkin güncel bilgiler için bkz. Ulusal Yatırım ve Özelleştirme Ajansı resmî web sitesi <http://www.investinbelarus.by/ru/>, (Erişim: 10.02.2017).

³⁵ S. Kravtsova, "Svobodniye Ekonomicheskiye Zonı v Mirovoye Ekonomike" (Dünya Ekonomisinde Serbest Ekonomik Bölgeler), *BGUEP Baykal Devlet Üniversitesi Yayını*, Irkutsk, 2002, p. 12.

³⁶ İrina Dımshits, "Upravleniye Sosdaniyem i Funksionirovaniyem Svobodnih Ekonomicheskikh Zon" (Serbest Ekonomik Bölgelerin Kurulmaları ve Fonksiyonlarının Yönetimi), *Ulyanov Devlet Üniversitesi Yayınları*, Ulyanov, 1999, p. 72.

SEB'ler "gümrük dokunulmazlığı" bölgesi olarak kabul edilmektedir.³⁷ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, devlete ait olan belirli toprak parçasının serbestliği mutlak olarak değil nisbi bir serbestlik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira SEB'lerdeki serbestlik, sadece gümrük mevzuatına tabi olan mallara uygulanan gümrük ile ithalat vergileri ve diğer ithalat denetiminden kaynaklı muafiyetlerle sınırlıdır. Dolayısıyla, SEB'e ithal edilen mallar, alıcı ülkede giriş prosedürlerine tabi tutulmamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, SEB'de belirli muafiyetler olmakla birlikte, aynı zamanda ülkenin diğer malvarlığı ve yatırımcıların hukuki ve ekonomik durumları ile ilgili yürürlükteki mevzuat hükümlerine tabi tutulmasıdır. Yani burada esas vurgu, sadece mevzuatın belirli ölçüler dahilinde hafifletilmesidir. Bu bakımdan, SEB'lerin adlarını bu şekilde değil de Özel Ekonomik Bölge'ler (ÖEB) olarak isimlendirilmesinin daha uygun olacağı savunulmuştur.³⁸

SEB'lerin en önemli geliştirici unsuru muafiyetler sistemidir. Her bir devlet veya bölge, oluşturacağı SEB'lerde kendine özgü muafiyetler barındırmaktadır. Dolayısıyla uygulamada proje ve programlara özgü subjektif derecedeki muafiyetler olmakla birlikte, ekonomi literatüründe bu muafiyetler genel olarak dört ana hedefte toplanmaktadır:

- Dış ticari muafiyetler: Özel gümrük tarife rejimine geçiş, dış ticari işlemlerde vergi muafiyetleri ile işlemlerdeki prosedürlerde basitleştirme, döviz kontrolünün minimum düzeye çekilmesi, kârın serbest bir şekilde realize edilmesi.

- Mali tedbirler: Şirketlerin belirli faaliyetleri veya davranışları için vergi teşvikleri ile ilgili kuralları içerir. Dolayısıyla çeşitli vergilerin vergi matrahı (kâr veya gelir, gayrimenkulün maliyeti, vb.), farklı vergi matrahı ayrı bileşenleri ile ilgili, vergi oranlarının düzeyinde (amortisman, araştırma ve geliştirme, bordro, vb.), kalıcı veya geçici muafiyet söz konusu olmaktadır.

- Diğer mali önlemlerle farklı subvansiyonlar: Burada kastedilen üretim tesislerinin kullanımı için kira ve diğer kamu hizmetlerinin daha

³⁷ "Mejdunarodnaya Konvetsiya Po Uprosheniyu i Garmonizatsiyi Mejdunarodnix Prosedur" (Gümrük Prosedürlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi (Kyoto Konvansiyonu 1973), Prilojeniye 1: Onosiselno Svobodnix Ekonomicheskix Zon (Serbest Ekonomik Bölgeler İlişkin Ek No: 1), *Pravo i Ekonomika (Hukuk ve İktisat)*, 1995, No. 8, p. 127.

³⁸ G. Semonov, "Razvitiye Ekonomicheskix i Ofshornix Zon" (Serbest Ekonomik Bölgeler ile Ofshor'ların Gelişimi), *Rossiyskiy Ekonomicheskij Jurnal* (Rus Ekonomi Dergisi) Kazan, 1995, No. 11, pp. 34 f.p.

düşük fiyatlar aracılığıyla sağlanan sübvansiyonun çeşitli formlarının yanı sıra selektif (tercihli) hükümet kredilerini içermektedir.³⁹

- İdari tedbirler: Burada alt yapı hizmetlerinin (ortak kullanım alanları dâhil) yabancı yatırımcılara da alan bırakılması, şirketlerin tescil işlemleri ile yabancı uyruklu kişilerin ülkeye giriş çıkışlarında sadeleştirilmiş prosedürlere tabi olmaları, iş planlarında ise pazar konjoktürüne göre seri bir şekilde bilgi paylaşımı hizmetlerin sunumu vd.

Dünya uygulamalarında görüldüğü üzere, bütün bu muafiyetler farklı kombinasyonlarda uygulanabilmektedir. Ancak bunlar her zaman yabancı yatırımcıların teşviki açısından son karar mekanizmaları olmamaktadır.⁴⁰

Serbest ekonomik bölgeler, uluslararası ekonomik bir oluşum olarak zengin ve fakir ülke ayırımına bakılmaksızın dünyanın hemen hemen tüm ülkelerini kapsayarak küresel hale gelmiştir. Bu bakımdan denilebilir ki, bu oluşumlar küresel ekonomik sistemin bir parçası haline gelerek bulunduğu bölgelerde yoğun bir entegrasyona yol açmaktadırlar. SEB ayrıca ticari, mali, sınai, teknolojik ilişkileri geliştirerek sektörler arasındaki konsantasyonu sağlayan teknolojik ve yönetim mekanizmaları ile girişimciliğin gelişmesini temelinde barındıran yüksek düzeydeki merkezler olarak da bilinmektedirler.⁴¹ Dolayısıyla dünya ekonomisinde SEB’ler bir açıdan da küresel mal mübadelesini sağlayarak dış ticareti düzenleyen kendine özgü “ticari merkezler” olarak görülmektedirler. Son olarak SEB’ler, ülkelerin coğrafi topraklarından ziyade, muafiyetlerin kümelenildiği milli ekonomik bir alan olarak nitelendirilmektedirler.⁴²

Bu çalışma Belarus’taki yabancı yatırımları ilgilendirdiğinden konuyla ilgili Türkiye’deki duruma kısaca da olsa bakmakta yarar görülmektedir. Ülkemizde Serbest Ekonomik Bölgeler, Ekonomi Bakanlığı’nın resmi internet sitesinde, Belarus’taki statülerinden daha geniş bir statüye tabi tutu-

³⁹ A. Niyazi Özker, “Gelişmekte Olan Ülkelerde Selektif (Tercihli) Kredi Politikalarında Yapısal Uyum ve Sektörel Gelişme”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2008, S. 10, s. 124 ff.

⁴⁰ Natalya Smorodinskaya ve A. Kapustin, “Svobodniye Ekonomicheskiye Zoni: Mirovoy Opit i Rossiyskiye Pepspektivi”, (Serbest Ekonomik Bölgeler: Dünya Deneyimi ve Rus Beklentileri), *Voprosi Ekonomiki*, (Ekonomi Soruları) İzdatelstvo Nekommercheskoye Partnersvo (Ticari Olmayan Ortaklık Yayını), Moskova, 994, No. 12, pp. 131 f.p.

⁴¹ Sınıflandırma ile ilgili geniş bilgi için bkz. K. Semenov, “Mejdunarodniye Ekonomicheskiye Otnosheniya”, (Uluslararası Ekonomik İlişkiler), *Gardariki Yayınları*, Moskova, 1998, pp. 126-140.

⁴² “Belarus’ta Serbest Ekonomik” Bölgeler (Svobodniye Ekonomicheskiye Zoni v Respublike Belarus) <https://domashke.net/referati/referaty-po-mezhdunarodnym-otnosheniyam/kursovyaya-rabota-svobodnyye-ekonomicheskie-zony-v-respublike-belarus>, (Erişim: 05.01.2017).

larak, “Serbest Bölgeler” olarak tanımlanmıştır. Buna göre SEB; “Ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerler”dir.⁴³ Zira Belarus mevzuatında, aşağıda da görüleceği üzere, ülkede geçerli olan mevzuttan külliyen muafiyetleri söz konusu olmayıp, sadece belirli vergiler ile maddi anlamda ve ithalat rejiminden kaynaklı diğer bazı bürokratik muafiyetlerin barındırdığı ekonomik bölgeler olarak anılmaktadır. Konuya Türk mevzuatı açısından bakıldığında ise 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’nda serbest bölgelerin kurulması ve işletilmesindeki temel amaçlar; ihracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve uluslararası ticareti geliştirmek olarak sıralanmıştır (m.1). Bu amaçların yanı sıra uygulamada Serbest Ekonomik Bölgeler’in, Türkiye’de de olduğu gibi buldukları diğer ülkelerde de, ülke ekonomilerine sağladıkları katkıların yanı sıra, dış ticaretle uğraşan şirketlere altyapıyı sağlayarak aynı zamanda lojistik merkezler olarak da kullanıldığı bilinmektedir.

Belarus’ta 7 Aralık 1998 tarihli “Serbest Ekonomik Bölgeler Hakkında Kanun” (SEBHK) Belarus’ta faaliyet gösteren SEB’lerin kuruluş esaslarını, ilkelerini, faaliyetleri ile sona ermelerine ilişkin hükümleri içermektedir. Buna göre SEB ile, girişimcilik ve diğer ekonomik faaliyetler bakımından, normale göre daha elverişli şartları bünyesinde barındıran, belirli sınırlar ve hukuki rejimle ayrılmış ülkenin bir toprak parçası kastedilmektedir (SEBHK m. 1/I). SEB’de faaliyette bulunan girişimcilere vergi çeşitleri yönündeki muafiyetlerin yanı sıra vergi oranlarda da kolaylıklar tanınmaktadır (m. 1/II).

SEB mevzuatı SEB’in kuruluşları, faaliyetleri ve sona ermeleri konusunda Belarus Anayasasına, Belarus Cumhurbaşkanlığının düzenlemelerine ve Belarus Cumhuriyeti’nin milletlerarası anlaşmalarına dayandırılmıştır (m. 2/I). Bu kanun ile Belarus Cumhuriyeti’nin yapmış olduğu milletlerarası anlaşmalardaki hükümler çakıştığı takdirde, milletlerarası anlaşma

⁴³ http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/yatirim/serbestBolgeler.jsessionid=NwJuWVvgeghI3OMoLalfnDMcPA7hz2sBoF_rTWBvCxEyCK3MEOI-!-61174834?_afLoop=1479888663673892&_afWindowMode=0&_afWindowId=null#!%40%40%3F_afWindowId%3Dnull%26_afLoop%3D1479888663673892%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dwkh8rtqbl_4, (Erişim: 05.01.2017).

hükümleri geçerli olacaktır (m. 2/II). Belarus Cumhuriyeti'nin sosyo-ekonomik gelişimi doğrultusunda, çağdaş ve yenilikçi teknolojiler temelli ihracata odaklı ve aynı zamanda ithalata konu malların ikame üretimine ilişkin yatırımlarının teşvikinin sağlanması amacıyla SEB oluşturulmaktadır (m. 3). Belarus topraklarında, Gümrük Birliği ve Ekonomik Alan Birliği'nde uluslararası anlaşmalar uyarınca yasaklanan faaliyetler SEB'de de yasaklanmıştır. Bu yasak faaliyetler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (m. 5):

- Silah ve parça, mühimmat, patlayıcı üretimleri, depolanması satışı;
- Radyoaktif ve diğer tehlikeli maddelerin üretimi, işlemesi, depolama, bertarafı;
- Uyuşturucu ve buna bağlı maddelerin üretimi;
- Toksin maddeler içeren ürünlerin ekimi, yetiştirilmesi, işlemesi, depolanması ve satışı;
- Şampanya, şarap ve bira hariç alkollü içeceklerin üretimi;
- Tütün ürünlerinin imalatı;
- Menkul kıymetler, banknot ve madeni paralar ile posta pulları imalatı;
- Piyango etkinliği;
- Radyo ve televizyon teknik bakım haricinde radyo ve TV programları ile yayınları;
- Toplum sağlığını tehdit eden hastalıkların tedavi faaliyetleri;
- Son derece tehlikeli hayvan hastalıklarının tedavi faaliyetleri;
- Belarus vatandaşları ile ülkede bulunan yabancı ülke vatandaşları ile vatansızların istihdamları ile ilgili faaliyetler.

Belarus SEB'inde imalat, bilim ve teknoloji, ihracat, alışveriş, turizm ve rekreasyon, sigorta, bankacılık ve diğer faaliyetler kapsam dahilindedir.⁴⁴ Söz konusu Kanun'un "SEB'inde Devlet Garantisi" başlıklı son maddesinde, SEB'de faaliyet gösteren işletmelere Belarus kanunları doğrultusunda belirlenen teminatlar ile yatırımların korunması ve yatırımcı haklarının teminatına ilişkin mevzuat hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir (m. 27).

⁴⁴ <http://belzakon.net>, (Erişim: 05.01.2017).

Söz konusu Kanununun 20'inci maddesinde, SEB'inde faaliyetin yürütülmesinin Bölge Yönetimi ile yapılacak bir anlaşmaya bağlı olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu madde hükmüne göre, SEB'de faaliyet gösterecek işletmeler bu kanuna ve bununla ilgili mevzuatla birlikte faaliyet şartlarını içeren anlaşma doğrultusunda faaliyetini sürdürecektir (20/1 f.). Söz konusu anlaşma, tüzel kişi veya bireysel yatırımcı ile SEB Yönetimi arasında imzalanmaktadır (20/2 f.). Bu anlaşma SEB'inde yürütülecek projenin süresi doğrultusunda akdedilecektir (20/3 f.). Hak ve borçların temliki 21'inci maddede belirtilen istisna dışında yasaklanmıştır. Bu istisna, aynı SEB'ine üye olan biri olması durumunda temlikin mümkün kılınmasıdır (20/4 f.). Anlaşma süresi bitmeden bir ay öncesinde tarafların iradeleri ile bu sürenin uzatılması mümkündür. Bunun için sürenin uzatılmasına yönelik verilecek dilekçenin ekinde buna yol açan neden ile işin gerçekleştirilmesine yönelik imkânları içeren bir iş planının eklenmesi de gerekmektedir (20/5 f.). Dilekçenin SEB Yönetimine tesliminin ardından 10 işgünü içinde sürenin uzatılmasının uygun olup olmadığına karar verilir ve bu karar ilgiliye 3 işgünü içinde tebliğ edilir (20/6). Uzatılması yönünde karar verilmesi halinde, SEB üyeliği de aynı zamanda yeni süre boyunca uzatılmış sayılmaktadır (20/7 f.). Uzatılmaması yönünde karar alınması durumunda, ilgiliye Ticari Mahkemelere başvuru yapabilmesi için 1 aylık dava açma süresi tanınmaktadır (20/8 f.). Burada tanınan bir aylık sürenin ilgiliye tebellüğ tarihinden itibaren başlamadığı, kararın Bölge Yönetimi tarafından alındığı tarihe göre tespit edildiği hususuna dikkat edilmesi önem arz etmektedir. SEB'ine üye işletmeler aynı zamanda bölge dışında da yatırım faaliyetlerini ülkenin mevzuatına riayet etmek kaydıyla yapılabilecektir (20/9 f.). Ancak lisans talep eden faaliyetler tabii olarak ilgili izinlerin alınması ile mümkün olabilecektir (20/10 f.). Yükümlülükler konusunda ne devletin SEB'ine kayıtlı üyelere, ne de SEB'ye kayıtlı üyelerin devlete karşı sorumlulukları olduğu söz konusu kanun hükmünde açıkça ifade edilmektedir (20/11 f.).

Belarus'ta faaliyet gösteren SEB'in ana hedeflerini, gelişmiş ve yenilikçi teknolojilere dayalı üretim alanlarının oluşturulması ve geliştirilmesi suretiyle ülke genelindeki istihdamın arttırılması oluşturmaktadır. Bu kapsamda, diğer ülkelerde olduğu gibi Belarus'ta yer alan SEB'de de tüm işletmelere özel muafiyetler tanınmaktadır. Belarus genelinde günümüzde 6 adet SEB faaliyetini sürdürmektedir. Bu bölgeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:⁴⁵

⁴⁵ <http://www.economy.gov.by/ru/investors/lgoty-preferencii/cez>, (Erişim: 05.01.2017).

- «Brest» (1996)- (www.fez.brest.by),
- «Gomel-Raton» (1998)- (www.gomelraton.com),
- «Minsk» (1998)- (www.fezminsk.by),
- «Bitebsk» (1999)- (www.fez-vitebsk.com),
- «Mogilev» (2002)-(www.fezmogilev.by),
- «Grodnoinvest» (2002)- (www.grodnoinvest.com).

5. Türk KOBİ'ler Açısından Değerlendirme

Tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'ler; sayısal miktar, istihdam hacmi, üretim değeri, gelişmeye olan katkıları, mülkiyetin tabana yayılması, ekonomik açıdan serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisinin ve sosyal bakımdan toplumsal istikrarın temel unsuru olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda, birçok ülkede KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki oranının % 96'dan fazla olduğu görülmektedir. Buna örnek olarak; Almanya, Fransa ve Japonya verilebilir. Zira bu oran sayılan ülkelerde % 99'dur. Bununla birlikte, KOBİ'ler birçok ülkede istihdama en fazla katkıda bulunan işletmeler olarak nitelendirilmektedirler.⁴⁶

Bunların yanı sıra, ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'lerin ihracattaki etkisine de göz atmakta yarar vardır. Aşağıda yer alan Tablo 2 ve 3'ten de anlaşılacağı üzere, Türk KOBİ'leri ülkenin toplam ihracatının yarısından fazlasını oluşturma başarısını elde etmiştir. Buradan yola çıkarak tabloda belirtilen bazı ülkelerle 2000 yılına göre kıyaslandığında ülkemizin KOBİ'ler açısından son 10-15 yıllık süreçte iyi bir yerde olduğu söylenebilecektir.

Tablo: 2 Yıllara Göre KOBİ'lerin İhracat Oranı (TÜİK Haber Bülteni 2011-2016)

Yıllar	İhracat Oranı
2010	% 60,1
2011	% 59,6
2012	% 62,6
2013	% 59,2
2014	% 56,4
2015	% 55,1

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do> (Erişim: 11.06.2017)

⁴⁶ http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/kobiler_ve_ozellikleri.html, (Erişim: 10.06.2017).

Tablo: 3 Bazı ülkelerin 2000 yılındaki KOBİ'lerinin İhracattaki Oranları

Ülkeler	KOBİ'lerin İhracattaki Payı(2000 yılı)	KOBİ'lerin İhracat Payı (2008-2016 yılları arası ⁴⁷)
ABD	% 32	% 33,7 ⁴⁸
Almanya	% 31	% 55,9 ⁴⁹
Japonya	% 38	% 53,8 ⁵⁰
Hindistan	% 40	% 40
G.Kore	% 20	% 30,9
Türkiye	% 8	% 55,1

Kaynak: KOSGEB, KOBİ Rehberi (Ankara, 2000).

Buradan hareketle, gerek KOSGEB gerek Türk Eximbank ve diğer muadil kurum ve kuruluşların Türk KOBİ'lerine özellikle de son yıllarda sağladıkları destek program ve paketlerinin sözkonusu oranlar üzerindeki etkilerinin son derece büyük olduğu söylenebilir. Ancak son 15 yıllık dönemde yaşanan bu artışın gelişmekte olan ekonomimizde yeterli olduğu düşünülse de, ihracata dayalı büyümeyi hedefleyen ülkemiz açısından gelişmiş ekonomi sahibi ülkelerin (Japonya, Almanya vs.) uyguladıkları programlar üzerinde çalışılmasının Türk KOBİ'lerin gelişimine ciddi katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda, orta vadede Türk KOBİ'lerinin ihracatta yaşadıkları sorunlar tespit edilerek bu ölçekteki girişimlerin önlerini açacak benzer uygulamalara yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bunların yanı sıra, Türkiye'de KOBİ'ler ile ilgili çalışan tüm kuruluşlarda 'devlet desteklerinin' verilmesi ve işleyişi farklı Bakanlıklar ve kuruluşlar arasında dağınık biçimde gerçekleşmekte ve tam olarak izlenememektedir. Dolayısıyla, destekler eşgüdünden uzak uygu-

⁴⁷ Naoyuki Yoshino and Ganeshan Wignaraja, "SMEs Internationalization and Finance in Asia, Frontier and Developing Asia: Supporting Rapid and Inclusive Growth IMF-JICA Conference" Tokyo, 18 February 2015, p. 2.

⁴⁸ International Trade Administration, U.S. Export Fact Sheet February 2016 Export Statistics Released April 5, 2016.

⁴⁹ Daha geniş bilgi için bkz. Annual Report on European SMEs 2015/2016, p. 35.

⁵⁰ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Tomohiko Inui, Keiko Ito and Daisuke Miyakawa, "Japanese Small and Medium-Sized Enterprises' Export Decisions: The Role of Overseas Market Information ERIA Discussion Paper Series", July 2014, No: 2014-16, p. 8; "2016 White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan", "Earning Power to Open the Future National Association of Trade Promotion for Small and Medium Enterprises", p. 43. http://www.chusho.meti.go.jp/pamflet/hakusyo/H28/PDF/2016hakusho_eng.pdf, (Erişim 11.06.2017).

lanmaktadır. Bu yardımların işbirliği içinde ve organize çalışma olanaklarının yaratılması suretiyle tek elden takip edilmesinin, Türk KOBİ'lerinin uluslararası platformda daha etkin bir şekilde faaliyet sürdürmelerine katkı sağlayacağı yönünde görüşler ileri sürülmüştür.⁵¹ Özellikle 2016 yılında Rusya ile oluşan geçici kriz sonucunda, Türk KOBİ'leri için Rusya'ya alternatif piyasa arayışları çerçevesinde devlet tarafından sağlanacak çeşitli destek programlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu konuda en muzdarip kesimi KOBİ'ler teşkil etmektedir. Bilindiği üzere, Türkiye'de faaliyetlerini sürdüren KOBİ'ler devlet tarafından özellikle de dış ticaret hacminin artırılmasına yönelik çeşitli programlar sunulması suretiyle desteklenmektedir. İGEME, DEİK, Türk Eximbank, KOSGEB bu programları sunan kuruluşlar arasında yer almaktadır. Tüm bu sıralanan kurum ve kuruluşlar, çeşitli program ve teşviklerle ülkenin ihracatının geliştirmesi konusunda yetkilendirilmişlerdir. Bununla birlikte, son zamanlarda en kapsamlı destekleri sağlayan kurumun KOSGEB olduğu söylenebilir. Zira KOSGEB, KOBİ'lerin yurt içindeki faaliyetlerinin yanı sıra⁵² son zamanlarda ihracata yönelik değişik destek programları ile ülke sınırlarını aşarak yurt dışında da çeşitli iş gezileri düzenlemekte ve ilgili makamlar arasında iş birliği anlaşmaları yapmaktadır.⁵³

Bağımsız Devletler Topluluğunda (BDT) yabancı yatırım mevzuatları genel olarak ele alındığında doğrudan sermayeli yabancı yatırımlara ve özellikle de yabancı sermayeli tüzel kişiliklere üstünlük verildiği görülmektedir.⁵⁴ Özellikle de son konjonktürde Belarus Cumhuriyetinin, Rusya ile Avrupa'nın siyasi ve ekonomik gelişmeler açısından Estonya, Letonya ve Litvanya⁵⁵ gibi batıyı tercih eden ülkeleri örnek alması ve batıya yönelmesi Türk girişimcilerle de ilişkilerinin geliştirilmesi bakımından

⁵¹ Bkz. Güler Aras ve Alóvsat Müslümov, "Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde Kobi'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri", s. 22. http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/Bildiri_33.PDF, (Erişim: 11.06.2017).

⁵² <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/liste/3/destekler>, (Erişim:27.01.2017).

⁵³ 14-18 Mayıs 2016 tarihinde Belarus'un ilgili ve yetkili makamları ile temaslarda bulunmak üzere KOSGEB Başkanı ve yöneticilerle birlikte yaklaşık 30 kişilik Türk KOBİ yönetici ve temsilcileri ile faydalı bir iş gezisi düzenlemiştir.<http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/5759/kobilerimiz-kosgeb-ile-belarus-ta-is-birligi-firsatlarini-degerlendiriyor>, <http://fezmogilev.by/new-2580-ru.html>; Son olarak Rusya ile işbirliği konusunda bkz.:<http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/6155/kosgebin-rusya-ile-isbirligi-calismalari-devam-ediyor>, (Erişim: 14.03.2017).

⁵⁴ 25 Şubat 2010: "Rol Pramiñ Inostrannih Investitsiy Dlya Ekonomiki Stran Pochtsovetskogo Pronstranstva" (Doğrudan Yabancı Yatırımların Post Sovyet Ülkelerin Ekonomilerdeki Rolü), <http://www.bestreferat.ru/referat-130439.html>, (Erişim: 30.01.2017).

⁵⁵ Emine Akçadağ Alagöz, "Baltık Ülkeleri ve Batı ile Entegrasyon", 19 Şubat 2010, <http://www.bilgesam.org/incele/792/-baltik-ulkeleri-ve-bati-ile-entegrasyon/#.W175UPmLSUK>, (Erişim: 30.01.2017).

önemli avantajlar sağlayabilmektedir. Keza Belarus Cumhuriyeti'nin coğrafi konumu itibarıyla Avrupa ve Rusya arasında sınır ülke olması, lojistik konusunda birtakım avantajları bünyesinde barındırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, KOSGEB'in bir devlet kuruluşu olarak Belarus yetkilileri nezdinde Türk işletmelerine girişimcilik alanında kamusal desteğinin varlığını hissettirmesi, Belarus'un ülke yönetiminde Türkiye'nin önemli bir ticari ortak olduğuna karine olarak görülebilecektir. Bu kapsamda, Belarus'un ilgili birimleri Türk girişimcilerine karşı müspet tutum sergileyecek, bu yolla yatırımlar açısından önemli avantajlar sağlanacaktır. Bunun yanı sıra, Türk müteahhitlik sektörünün ülkede imajının iyi olması, tekstil ve diğer hafif veya ağır sanayi sektöründe Türk girişimcilerinin sayısının yetersizliği ve birçok alanın bakir olması Türk girişimciler açısından önemli bir avantaj olarak nitelendirilebilir. Buna paralel olarak, eğitim düzeyinin yüksek olması ve Türkiye'ye oranla daha düşük maliyetli nitelikli iş gücünün kolayca temini insan kaynakları açısından önemli unsurlar arasında sayılabilecektir. Gerek iş ortaklığı şeklinde gerekse bağımsız olarak ülkenin mevzuatı ve ülkenin yabancılarla ilgili dengelerine dikkat edilmesi kaydı ile küçük yatırımlarla faaliyetlere başlanmasında fayda vardır. Ayrıca Belarus'a SEB'i kapsamında yatırımların yapılması ve bu bölgelerdeki girişimcilik konusunda yukarıda sayılan avantajlara ek olarak ülkeye SEB'in dışında da mevzuattan kaynaklanan muafiyetler de sağlanacaktır. Son olarak, Belarus'a giden girişimciler, başta Belarus Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı⁵⁶ olmak üzere, ülkede yer alan SEB'in bulunduğu İl İcra Kurulu (Oblispolkom), her SEB'in Yatırım Departmanları ile Türkiye Cumhuriyeti Minsk Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliğinin desteklerine de başvurabileceklerdir.⁵⁷

6. Türk Müteşebbislerin Belarus'ta Karşılaşabilecekleri Riskler

GSYH'nın yükseltilmesi ve dış ticari açığının dengelenmesi konusunda Belarus hükümeti son yıllarda mevzuat çalışmalarına ağırlık vermiştir. Hükümetin bu yönündeki yoğun çabalarının yanı sıra, uygulamaya yönelik ne gibi sorunların yaşandığı ve Türk girişimcilerini ne tür riskler beklediğini de çalışma ile belirtmekte yarar vardır. Öncelikle belirtmek gerekir ki,

⁵⁶ http://www.economy.gov.by/ru/news/departament-po-predprinimatelstvu-minekonomiki-i-turetskaja-organizatsija-kosgeb-budut-sotrudnicat-dlja-razvitija-malogo-i-srednego-predprinimatelstva_i_0000001384.html, (Erişim: 27.01.2017).

⁵⁷ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. "Belarus (Beyaz Rusya) Yatırım İklimi ve Fırsatları" http://www.tobb.org.tr/UlkeRehberi/Documents/Ulkeler/belarus/bilgi/Yatirim_iklimi.pdf, (Erişim: 09.01.2017).

Belarus hükümeti, gümrük birliğinin getirmiş olduğu avantajlardan yararlanmak açısından kendi iş adamlarının Kazakistan ve Rusya'ya vergisiz rejime tabi tutarak ihracatı rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri düşüncesi ile rehavete kapılmış olabilir. Ancak, aynı gümrük birliği imkânları karşı taraf için de geçerlidir. Dolayısıyla Avrupa'ya ulaşmak isteyen Rus ve Kazak müteşebbisler de söz konusu imkânları kullanarak kendi ürünlerini Belarus'a ihraç etme gayreti içinde olacaklardır. Bu durum Belarus'u ihracattan ziyade ithalata maruz bırakabilmektedir. Zira, Rusya ve Kazakistan'ın ticari atmosferinin Belarus'a göre daha geliştiği söylenebilir. Bununla birlikte, Belarus topraklarında ortak girişimler oluşturulması Avrupa işadamları için Brest'ten Vladivostok'a kadar muazzam bir ekonomik zemin oluşturmaktadır ve yabancı girişimciler için yatırım anlamındaki bu argümanın da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu avantajla birlikte Belarus'ta karşılaşılabilecek ve sıklıkla görülebilecek günümüzdeki riskleri de tanımakta yarar vardır. Bunlar arasında; istikrarlı kuralların eksikliği, idari engeller, fiyat belirleme sistemi, gri çerçeve, yatırımcının korunmasındaki yetersizlik en önemli riskler olarak sıralanabilir.⁵⁸ Her bir risk üzerinde kısaca durulabilir:

- *İstikrarlı kuralların eksikliği*: Bu konu, en büyük risk olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla bugün farklı yarınl farklı kurallarla karşılaşan iş dünyasının yatırımcıları bu şekilde yürüyen ekonomiye fazla yatırım yapmaktan çekinmektedirler. Mülkiyet hakkının da teminatı özde değil sadece sözde yer almaktadır. Bu durum da doğal olarak bir risk olarak nitelendirilmektedir.⁵⁹ Örneğin 10 sayılı “Belarus'ta Yatırım Faaliyetleri Konusunda Ek Şartlar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”si ilk bakışta tıpkı işlerin Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi yatırımcılara yeni hakların ve kolaylıkların sağlandığı gibi bir algıya sebep olmasıyla birlikte, “Bu düzenlemeden önceki yatırım anlaşmaları KHK kapsamında değildir” maddesi yatırımcılarda bir çekince oluşturmaktadır. Bu da demektir ki, 2010 yılından önce yatırım faaliyetlerine başlayan yatırımcı otomatik olarak 2010'dan sonra faaliyete başlayan girişimcilerle muafiyetler bakımından rakip olarak zor duruma düşecektir. Zira toprak kirası veya bir ta-

⁵⁸ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Aleksandır Antonovich ve Vladislav Prostaskina, “Top-5 Riskov dlya Investora ve Belarusi” (Belarus'ta 5 Top Risk) «Zavtra tvoyey srani» (Ülkenin Yarını), http://www.zautra.by/art.php?sn_nid=5697, (Erişim: 24.06.2017).

⁵⁹ İrina Murina, “Investoram ne Nravitsya v Belarusi iz-za Slishkom Bolshih Riskov”, (Yatırımcılar Çok Büyük Risklerden Dolayı Belarus'taki Yatırımı Sevmemektedirler), <https://ej.by/news/economy/2016/05/23/investoram-ne-nravitsya-v-belarusi-iz-za-slishkom-bolshih-riskov.html>, (Erişim: 24.06.2017).

kım yatırım şartlarında yeni yatırımcı lehine olan şartlar eski yatırımcılara tanınmayacak ve yeni yatırımcılara tanınan bu kolaylıklar üst düzey bürokrasi ile yatırımcılar arasında illegal ilişkilere yol açabilecektir. Tabiidir ki, bu durumda daha da ileriki tarihte kolaylıkların yeni yatırımcılar lehine arttırılması eski yatırımcıyı da bir önceki yatırımcıların düştüğü pozisyona düşürme riskini de bünyesinde barındıracaktır. Bu nedenle, ‘Ülkenin yarını’ uzmanlarına göre bu şekildeki düzenlemelerin herkesi kapsamı gerektiği yönünde görüş ileri sürmüşlerdir.⁶⁰

- *Bürokratik engeller*: Bu, ikinci büyük risk olarak nitelendirilmektedir. Yasalara bakıldığında bu tür engellerin azaldığı görülmekle birlikte, gerçek hayatta hiçbir fark görülmemektedir. Örneğin, şirketlerin tescili meselesi çok kısa zamanda halledilebilmektedir. Bir şirketin tescili 2 iş günü içinde yapılmaktadır, ancak bir şirketin faaliyete geçebilmesi en erken 1 yılı bulmaktadır. Bunun sebebi, formaliteden kaynaklanan karmaşık sistemdir. Yabancı yatırımcı sitemden kaynaklı olarak dövizle işe başlayıp başlayamayacağı konusunda tereddüt yaşamaktadır. Örneğin, şirket muhasebesi ve hesaplarda Almanya’dan çok daha karmaşık bir sistemin yer aldığı savunulmaktadır. Bu tür bürokratik engeller arasında dağıtımçı ile alıcı arasındaki limitlerin belirlenmesi, maaşlardaki sınırlamalar, devlet şirketleri ile özel şirketler arasındaki uygulamalardan kaynaklı ödeme güçlükleri gibi karmaşıklıklar bu risk türüne örnek gösterilebilir.⁶¹

- *Fiyat belirleme sistemi*: Üçüncü grup riski oluşturmaktadır. Cumhuriyet Yatırımcıları Konfederasyonu Başkan Yardımcısı Viktor Margelov, ülkenin yatırımlar alanındaki fiyatların belirlenmesi sisteminin yatırımcılar üzerinde olumsuz etki yarattığını savunmaktadır. Bu görüşe göre, fiyat belirlemede “Voluntarizm”in⁶² görülmesi, yerli yatırımcıları ürküttüğü kadar yabancı yatırımcıları da olumsuz etkilemektedir. Satış fiyatlarındaki endeks limitini aşan değişikliklerde fahiş cezaların uygulanması, serbest girişimciliğin ülkeye girmesine bu kategoride diğer bir engel oluşturmaktadır.

- *Gri çerçeve*: Belarus’taki dördüncü risk grubunu oluşturmaktadır. Uzmanlara göre, Belarus’ta yatırım temeli başlı başına gri bir zeminde ge-

⁶⁰ Aleksandır Antonovich and Vladislav Prostaskina, http://www.zautra.by/art.php?sn_nid=5697, (Erişim: 24.06.2017).

⁶¹ İbid.

⁶² Voluntarizm, istençlilik, iradecilik veya gönüllülük, politik olmayan stratejiler ile özgür topluma ulaşmak için organize olmuş Liberteryenleri ifade eder. Bkz. <https://www.turkcebilgi.com/voluntarizm#bilgi>, (Erişim: 24.06.2017).

çekleşmektedir. Müteahhit sektörünün ancak % 8 kârlılık oranla sınırlandırılması bu riske örnek gösterilebilir. Dolayısıyla bu oranın üstündeki kâra izin verilmediğinden, bu oranın üstündeki kâr ‘gölge’de kaybolacaktır. Bu sebeplerdir ki, Belarus ekonomisi sadece büyük şirketlerin yatırıma açıktır. Bu durum da rekabet avantajı açısından sağlıklı bir ortam olarak nitelendirilmektedir. Buna ek olarak, vergi yükünün ağırlığı da bu kapsamda diğer bir engel olarak nitelendirilmektedir. Zira yasalarda belirtilen vergi yükümlülüklerine tam olarak uyulduğunda iş bitiminde ekside olacağınız muhtemeldir.⁶³

• *Yatırımcının korumasız olması*: Ülkenin beşinci büyük riski olarak nitelendirilmektedir. Belarus Yatırımcılar Birliği Başkanı Aleksandr Kalinin’in görüşüne göre, ülkeye yatırım yaparken yabancı yatırımcılar formalitelere uymadıklarında veya en ufak usule ilişkin hatalarda şirketin tüm yatırımını sıfırlayacak kadar fahiş para cezalarıyla karşı karşıya kalabilmeleri muhtemeldir. Bu bağlamda, Belarus Dünya Bankası’nın “İş Yapma Kolaylığı 2010” verilerine göre Belarus 101’inci sıradan 119’uncu sıraya gerilemiştir.⁶⁴ Bununla birlikte, Alexander Kalinin’in görüşüne göre, hükümetle iş dünyasının ilişkileri sonucunda yapılan analizle ihlallerin niteliğinin tespiti ile idari yaptırımın bu şekildeki denge sorunlarının çözümü konusu Cumhurbaşkanına sunularak bu yönde özel talimatları beklenmektedir. Bununla da, risklerin azaltması suretiyle yatırım ortamının iyileşmesi beklenmektedir. Son zamanlarda iş dünyasının görüşleri doğrultusunda hükümet tarafından çalışmaların yapıldığı da gözlemlenmektedir.⁶⁵

Bu bakımdan yukarıdaki bilgiler ışığında, şimdilik zor koşullarda yatırım çekmenin en ideal yolu uzmanlar tarafından cazip öneriler arasında restoran ve otel işletmeciliği, özel sağlık hizmetleri gibi alanları içeren hizmet sektörü en yaygın sektör olarak tavsiye edilmektedir. Bunların arasında en önemlisi ise şirket satışı şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Buna ek olarak, sıralanan sektörlerin yanı sıra söz konusu risklerin bertaraf edilerek ticari faaliyetlerin özgürce yapılabilmesi için Belarus Serbest Ekonomik Bölgelerin sağladığı kolaylıklardan yararlanılmasının Belarus’ta yatırım yapmak isteyen müteşebbisler için önemli bir imkân olduğunu söyleyebiliriz.

⁶³ Aleksandr Antonovich and Vladislav Prostaskina, http://www.zautra.by/art.php?sn_nid=5697, (Erişim: 24.06.2017).

⁶⁴ <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB10-FullReport.pdf>, s. 16, (Erişim: 24.06.2017).

⁶⁵ Aleksandr Antonovich and Vladislav Prostaskina, http://www.zautra.by/art.php?sn_nid=5697, (Erişim: 24.06.2017).

7. Sonuç

Belarus'un eskiden BDT üyeleri arasındaki Özbekistan ile beraber hevesiz ve çok ağır ilerleyen pazar reformunu yürüttüğü yönünde bir görüş dile getirilmiştir.⁶⁶ Bu sebeptendir ki, son zamanlarda yabancı yatırımların ülkeye gelmesi konusunda hem yasal alt yapı çalışmalarına hız verilmiş hem de yerel yönetimler tarafından çeşitli iş birliği programları desteklenmiştir. Keza, Belarus hükümeti tarafından da yabancı yatırımcının ülkeye gelişinin teşvik edilebilmesi konusunda çeşitli mekanizmalar ileri sürülmektedir. Bu mekanizmalardan biri de SEB oluşturulmasıdır.

Başta kerestecilik, oto lastiği üretimi ve işletmeciliği olmak üzere, diğer hafif ve ağır sanayi sektörlerinde gelişmiş üretim hattına sahip olan Belarus'ta, son yıllarda bulunduğu coğrafi konumunun da vermiş olduğu avantajlar da ileri sürülerek mevzuat açısından yabancı yatırımcılara uluslararası hukukta geçerli olan teminatlar ve benzer konularda çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır. Bu kapsamda, bir yandan MİGA üyeliği ve ICSID sözleşmesine Belarus'un taraf olması, diğer yandan Belarus Anayasası ve diğer yerel kanuni düzenlemelerle uluslararası hukukun üstünlüğünün tanınması, ticaretin benimsenmiş ilkeleri çerçevesinde yatırım alt yapısının var olduğunu göstermektedir. Yukarıda incelenen mevzuat kapsamında, yabancılar konusunda katı çizgilerin olmadığı, ülke vatandaşları ile eşit bir şekilde ekonomik haklara sahip olduğu, ancak yatırımlara küçük ölçekte başlanarak ve faaliyetlerin yerel bir ortakla 'joint venture' şeklinde yürütülmesinin ülke açısından daha olumlu olabileceği değerlendirilmektedir. Zira eski Sovyetler Birliği ülkesi olması ve âdetlere sıkı sıkıya bağlı olması gibi sebeplerle katı ve kuralcı zihniyetin ülkeyi henüz tam olarak terk etmediğini söylemek mümkündür.

Türk girişimcilerin ülkeye fazla müdahil olmaması özellikle müteahhitlik sektöründe günümüzde büyük bir boşluk oluşturmaktadır. Bu bakımdan SEB'in sağlamış olduğu çeşitli avantajlardan yararlanarak Türk inşaat sektörünün ülkeye yatırım yapması, akabinde inşaata bağlı olarak hazır beton, plastik, fayans, boru vs. alanla ilgili sektörlerin yaygınlaştırılarak ülkedeki istihdamın artırılmasının Belarus ekonomisine ve Türk ihracatına da önemli katkı sağlayacağı söylenebilir.

Yine genel olarak Belarus yabancı yatırım atmosferi konusunda şu sonuçlar çıkarılabilir:

⁶⁶ Viktor Butkin, "Nekotoriye Osobennosti Ekonomicheskogo Razvitiya Stran SNG" (BDT'nin Ekonomik Gelişmelerindeki Bazı Hususlar) *Tsenrtalnaya Azia i Kavkaz* (Orta Asya ve Kavkaz), Vol. 15, No. 2, 2012, p. 142 vd. <https://cyberleninka.ru/article/v/nekotoriye-osobennosti-ekonomicheskogo-razvitiya-stran-sng.html>, (Erişim: 09.06.2017).

Ülkede hem bütün olarak hem de bireysel faktörler açısından yabancı yatırımların teşviki ve bu alanın gelişmesi yönünde eğilim vardır. Bu bağlamda, yabancı yatırımların sayılarında her geçen gün artış gözlemlenmekte, özellikle ülkenin merkez ve batı bölgeleri yabancı yatırımcıların ilgi alanını teşkil etmekte, genellikle de yabancı yatırımcılar arasında komşu ülkelerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Ancak yine de, Belarus'un devlet reformları sisteminde ekonominin liberalizasyonun geliştirilmesi konusuna ağırlık vermesi gerekecektir. Son olarak, Belarus'un yabancı yatırımlar mezuatında, yabancı yatırımcıların haklarının korunmasının ele alınması ve bu alanda ticaret mahkemelerinin sistemsal bir değerlendirme yapması, sigortacılık ve finans sektörlerinin gözden geçirilmesi, danışmanlık hizmetleri ve insan kaynakları konularında gerekli girişimlerin daha da geliştirilmesi gerekecektir.

Türkiye açısından duruma bakıldığında, Belarus'a yapılacak işbirliği olanaklarının KOBİ'ler aracılığı ile artırılması girişiminin, ülkemizin AB ile uyum süreciyle de bağdaştığı anlaşılabacaktır. Zira bilindiği üzere, Avrupa Konseyi'nin Madrid Zirvesi'nde (1995) sunulan KOBİ'ler için üye devletler düzeyinde yeni politika inisiyatifleri raporu ile AB'nin KOBİ'lere ilişkin anlayış öncelikleri ve yoğunluğu artmıştır. Söz konusu rapor ve belgelerde yer alan Avrupalı KOBİ'lerin rekabet gücünü ve rekabet ortamlarını engelleyen bir dizi unsurlardan yola çıkarak gerekli tedbirlerin alınması ülkemizin çıkarlarına uygun düşecektir.⁶⁷ Bu kapsamda, KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması ve faaliyette buldukları sektörde rekabetçi üstünlüklerinin geliştirilmesi için, başta KOSGEB aracılığıyla faaliyetlerin yürütülmesiyle birlikte, yukarıda da ifade edildiği üzere, KOSGEB'in yanı sıra diğer ilgili kurum ve kuruluşların, dolayısıyla devlet olanaklarının desteği gerekecektir. Bu bağlamda, söz konusu kurumlardan biri olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın koordinasyonunda, iki ülke arasında uygulanacak kapasite geliştirme programları ile özel sektörün gelişmesine zemin hazırlanması, Türk Patent ve Marka Kurumu, Eximbank, İGEME, TOBB ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar tarafından faaliyet alanlarına özgü aktif işbirliği program ve projeleri ile eşgüdüm içerisinde Türk KOBİ'lerine uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması, ve yurtdışına açılmaları doğrultusunda gerekli adımların atılmasına hız verilmesi olumlu sonuçlara katkı sağlayacaktır. Bütün bu

⁶⁷ Birol Tenekecioğlu, Nuri Çalık ve Nezihe Figen Ersoy, "Avrupa Birliği ile Entegrasyon Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Rekabet Güçlerinin Artırılması ve Eskişehir'de Makine İmalatı ve Gıda Sektöründe Yer Alan KOBİ'ler Üzerinde Uygulama", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002-2003, s. 122 vd.

anlatılanların ışığında, sonuç olarak Belarus'ta yabancı yatırımcılar için bölgesel bazda Türk KOBİ'leri açısından SEB kapsamında neredeyse tüm sektörlerde (yasaklı olanlar hariç) iyi ortamların hazırlandığını söylemek mümkündür. Zira, son zamanlarda Belarus'ta evrensel ortak ekonomik şartlar konusunda girişimler yapılarak, özellikle lisanslama ve dış ticaret alanında yabancı yatırımcılar ile yerli yatırımcılara aynı hükümlerin uygulanacağı 'oyun kuralları' benimsenmiştir. Ayrıca, bu yönde Belarus hükümeti nezdinde güncel ve etkin çalışmaların yürütüldüğü gözlemlenmiştir. Bu kapsamda, yabancı yatırımın ülkeye teşvikinin artırılması, belirli yatırım proje uygulamalarının desteklenmesi, yabancı yatırımcılar ile mahalli idareler ve merkezi yönetimin kaynaşmalarının sağlanması ve etkinliğinin arttırılması için Yatırım ve Özelleştirme Milli Ajansı kurulmuştur. Söz konusu Ajans'ta, yabancı yatırımcılarla çalışmak isteyen Belarus şirketlerinin, yapılacak ihaleleri ve buna benzer verileri, yabancıların teşviki açısından güncel tutulmaktadır.

KAYNAKÇA

- 25 Şubat 2010: "Rol Rol Pramiñ İnostrannih Investitsiy Dlya Ekonomiki Stran Postsovetskogo Pronstranstva" (Doğrudan Yabancı Yatırımların Post Sovyet Ülkelerin Ekonomilerdeki Rolü), <http://www.bestreferat.ru/referat-130439.html>, (Erişim: 30.01.2017).
- Akçadağ Alagöz, Emine. "Baltık Ülkeleri ve Batı ile Entegrasyon", 19 Şubat 2010, <http://www.bilgesam.org/incele/792/-baltik-ulkeleri-ve-bati-ile-entegrasyon/#.WI75UPmLSUk>, (Erişim: 30.01.2017).
- Antonovich, Aleksandır ve Vladislav Protaskina. "Top-5 Riskov Dlya İnvestora v Belarusi" (Belarus'ta 5 Top Risk) «Zavtra tvoyey strani» (Ülkenin yarını), http://www.zavtra.by/art.php?sn_nid=5697, (Erişim: 24.06.2017).
- Aras, Güler ve Alövsat Müslümov. "Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde Kobi'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri", s. 22. http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/Bildiri_33.PDF, (Erişim: 11.06.2017).
- Babkina, Elena ve Elena Leanovich. "Pravovoye Regulirovaniye İnostrannih Investitsiy, Poradka Razresheniya Sporov v Dvustoronnih dogovorov o Pooshreniyi i vzaimnoy Zashite İnopstrannih Investitsiy" "Yabancı Yatırımların Teşviki ve Karşılıklı Korunmasına İlişkin İkili Anlaşmalarda Uyuşmazlıkların Muhakeme Usulü", <http://sudsng.org/press/article/investment/#1>, (Erişim: 24.09.2016).

- “Belarus (Beyaz Rusya) Yatırım İklimi ve Fırsatları” http://www.tobb.org.tr/UlkeRehberi/Documents/Ulkeler/belarus/bilgi/Yatirim_iklimi.pdf, (Erişim: 09.01.2017).
- Burak, K. S. “İnostrannıye Investitsiyi Problemi Privlecheniya i Gosudarstvennaya Politika Po İh Stimulirovaniyu v Respublike Belarus”, (Yabancı Yatırımlar, Belarus Cumhuriyeti’inde Teşvik Sorunlarının Çözülmesine Yönelik Kamu Politikası), Minsk, 2013.
- Butkin, Viktor. “Nekotorıye Osobennosti Ekonomicheskogo Razvitiya Stran SNG” (BDT’nin Ekonomik Gelişmelerindeki Bazı Hususlar) *Tsenrtalnaya Azia i Kavkaz* (Orta Asya ve Kafkaz), C. 15, S. 2, 2012 s. 140-151. <https://cyberleninka.ru/article/v/nekotorye-osobennosti-ekonomicheskogo-razvitiya-stran-sng>, (Erişim: 09.06.2017).
- Gözlügül, Said Vakkas. “Uluslararası Hukuk Boyutuyla Hukukun Üstünlüğü”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, (Ocak-Nisan 2013, S. 1-2), s. 1423-1453.
- Dımshits, İrina. “Upravleniye Sosdaniyem i Funksionirovaniyem Svobodnih Ekonomicheskikh Zon” (Serbest Ekonomik Bölgelerin Kurulmaları ve Fonksiyonlarının Yönetimi), Ulyanov Devlet Üniversitesi Yayınları, Ulyanov, 1999.
- Doronina, Natalya. “Nekotorıye Organizatsionno Pravoviye Aspektı Investitsiy v Razvivayushihsa Stranah: Sovmestniye Organizatsiyi” (Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Yatırımın Bazı Organizasyonel ve Yasal Yönleri), Moskova Devlet Üniversitesi Yayınları, Moskova, 1979.
- Fitch podverdilo reytingi Respubliki Belarus na urovne potverdilo reytingi «B-», prognoz «Sabilniy», (FitchBelarus’un «B-» seviyesinde olduğunu teyit etti, görünüm “Durağan”), <https://www.fitchratings.com/site/pr/1018615>, (Erişim: 05.02.2017).
- Murina, İrina. “Investoram ne Nravitsa v Belarusi iz-za Slishkom Bolshih Riskov” (Yatırımcılar Çok Büyük Riskler Dolayı Belarus’taki Yatırımı Sevmemektedirler) 23.05.2016, 2016 <https://ej.by/news/economy/2016/05/23/investoram-ne-nravitsya-v-belarusi-iz-za-slishkom-bolshih-riskov.html>, (Erişim: 24.06.2017).
- Inui, Tomohiko, Keiko Ito and Daisuke Miyakawa. “Japanese Small and Medium-Sized Enterprises Export Decisions: The Role of Overseas Market Information ERIA Discussion Paper Series”, July 2014, No: 2014-16, <http://www.eria.org/ERIA-DP-2014-16.pdf>, (Erişim: 11.06.2017).

Invest in Belarus, National Agency of Investmenand Privatization, Guidebook, November 2015.

“İnostranniye İvestitsiyı i Probelmı İx Privlecheniya ve Ekonomiku Respubliki Belarus” (Yabancı Yatırımlar ve Bunların Belarus Cumhuriyetine Teşviki ve Problemleri) <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=22325>, (Erişim: 05.02.2017).

Kravtsova, S. A. “Svobodniye Ekonomicheskiye Zonı v Mirovoy Ekonomike” (Dünya Ekonomisinde Serbest Ekonomik Bölgeler), BGUEP Baykal Devlet Üniversitesi Yayını, İrkutsk, 2002.

Kuluçlu, Erdal. “Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi ve Sayıştay Denetimine Etkileri”, *Sayıştay Dergisi*, Ekim-Kasım 2008, S. 71, s. 3-22.

“Mejdunarodnaya Konventsıya Po Uprosheniyu i Garmonizatsiyı Mejdunarodnix Prosedur” (Gümrük Prosedürlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi (Kyoto Konvansiyonu 1973), Prilojenıye 1: Onosiselno Svobodnix Ekonomicheskikh Zon (Serbest Ekonomik Bölgeler İlişkin Ek No: 1), Pravo i Ekonomika (Hukuk ve İktisat), 1995, S. 8, s. 125-129.

Moiseychik, Galina. “İvestitsionniy Kriziz v Respublike Belarus” (Belarus Cumhuriyetinde Yatırım Krizi) *Belorus Ekonomi Dergisi*, Minsk, 2002, No. 2, pp. 55-67.

Nationalniy Pravavoy İnternetportal Respubliki Belarus (Belarus Cumhuriyeti Resmi Hukuk İnternet Sitesi), <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H11300053&p1=1>, (Erişim: 03.10.2016).

Özkan, Işıl. “Uluslararası Hukuk- Ulusal Hukuk İlişkileri, The Relationships between the National Law and the International Law” *Journal of Yaşar University*, C. 8, 2013, S. Özel, s. 2127-2175.

Özker, A. Niyazi. “Gelişmekte Olan Ülkelerde Selektif (Tercihli) Kredi Politikalarında Yapısal Uyum ve Sektörel Gelişme”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Balıkesir Üniversitesinden, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2008, S. 10, s. 124-141.

Pavlova, Lyudmila. “Devletletin Hukuk Sistemlerinde Uluslararası Hukuk”, (Mejdunarodnoye Pravo v Pravovoy Sisteme Gosudarstv), *Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Belarus Dergisi*, (Belaruskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava i Mejdunarodnih Otnosheniy) Yıl 1999, No. 3, <http://evolutio.info/content/view/301/50/>, (Erişim: 04.10.2016).

Sevgili Gençay ve Fatma Didem. “Adsız Düzenleyici İşlemlerin Normlar Hiyerarşisindeki Yeri”, *AÜHFD*, C. 63, 2014, S. 2, s. 397-417.

- Semonov, G. B. “Развитие свободных экономических и оффшорных зон” (Serbest Ekonomik Bölgeler ile Offshor’ların Gelişimi), *Российский экономический журнал* (Rus Ekonomi Dergisi) Kazan, 1995, No. 11, pp. 34-44.
- Semenov, K. “Международные Экономические Отношения”, (Uluslararası Ekonomik İlişkiler), Gardariki Yayınları, Moskova, 1998.
- Smorodinskaya, Natalya ve Kapustin, A. “Свободные Экономические Зоны: Мировой Опыт и Российские Перспективы”, (Serbest Ekonomik Bölgeler: Dünya Deneyimi ve Rus Beklentileri), *Вопросы Экономики, (Ekonomi Soruları) Издательство Некommercheskoye Partnersvo* (Ticari Olmayan Ortaklık Yayını) Moskova, 1994, No. 12, pp. 126-140.
- Şumskiy, Artur. “Zakrepleniye Rejimov Investitsiy v soglasheniyax o Poshreniyi Vzaimnoy Investitsiy Respubliki Belarus”, (Belarus Cumhuriyeti’nin Yatırımların Teşviki ve Karşılıklı Korunmasına İlişkin Anlaşmaların Yatırım Rejimlerine Bağlanması) *Jurnal Mejdunarodnogo Prava i Mejdunarosnih Otnosheniy 2013* (Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Dergisi), S. 4, <http://evolutio.info/content/view/2119/235/>, (Erişim: 05.02.2017).
- Tenekecioğlu, Birol, Nuri Çalık ve Nezihe Figen Ersoy. “Avrupa Birliği ile Entegrasyon Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Rekabet Güçlerinin Artırılması ve Eskişehir’de Makine İmalatı ve Gıda Sektöründe Yer Alan KOBİ’ler Üzerinde Uygulama”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002-2003, (Erişim: 11.06.2017).
- Ulusal Yatırım ve Özelleştirme Ajansı resmî web sitesi <http://www.investbelarus.by/ru/>, (Erişim: 10.02.2017).
- World investment report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development (Electronic resource), United Nations Conference on Trade and Development, pp. 101-127 http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf, (Erişim: 05.02.2017).
- Yoshino, Naoyuki ve Wignaraja, Ganeshan. “SMEs Internationalization and Finance in Asia, Frontier and Developing Asia: Supporting Rapid and Inclusive Growth IMF-JICA Conference”, Tokyo, 18 February 2015.
- 2016 White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, Earning Power to Open the Future National Association of Trade Promotion for Small and Medium Enterprises, s. 43. (http://www.chusho.meti.go.jp/pamflet/hakusyo/H28/PDF/2016hakusho_eng.pdf, (Erişim 11.06.2017).

- http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/yatirim/serbestBolgeler;j-sessionid=NwJuWWvgcghI3OMoLalfnDMcPA7hz2sBoF_rTWB-vCxEyCK3MEOI-!-61174834?_afLoop=1479888663673892&_afWindowMode=0&_afWindowId=null#!%40%40%3F_afrWindowId%3Dnull%26_afrLoop%3D1479888663673892%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dwkh8rtqbl_4, (Erişim: 05.01.2017).
- <http://www.economy.gov.by/ru/investors/lgoty-preferencii/cez>, (Erişim: 05.01.2017).
- <http://belzakon.net>, (Erişim: 05.01.2017).
- <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/liste/3/destekler>, (Erişim: 27.01.2017).
- <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/5759/kobilerimiz-kosgeb-ile-belarus-ta-is-birligi-firsatlarini-degerlendiriyor>, (Erişim: 27.01.2017).
- <http://fezmogilev.by/new-2580-ru.html>, (Erişim: 27.01.2017).
- <http://belarus.news-city.info/docs/1965by/crxfnm-tcgkfnj72855.htm>, (Erişim: 30.01.2017).
- [https://en.wikipedia.org/wiki/Independence_Day_\(Belarus\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Independence_Day_(Belarus)), (Erişim: 04.10.2016).
- http://president.gov.by/ru/constitution_ru, (Erişim tarihi: 28.09.2016).
- <http://www.cccp-gw.su/USSR/beloruskaja-ssr/>, (Erişim: 06.10.2016).
- http://www.economy.gov.by/ru/news/departament-po-predprinimatelstvu-minekonomiki-i-turetskaja-organizatsija-kosgeb-budut-sotrudnicat-dlja-razvitija-malogo-i-srednego-predprinimatelstva_i_0000001384.html, (Erişim: 27.01.2017).
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrasya_Ekonomik_Birli%C4%9Fi, (Erişim: 24.09.2016).
- <http://profilib.com/chtenie/101712/kollektiv-avtorov-mezhdunarodnoe-chastnoe-pravo-shpargalka-9.php>, (Erişim: 24.09.2016).
- <https://www.turkcebilgi.com/voluntarizm#bilgi>, (Erişim: 24.06.2017).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Eurasian_Economic_Community, (Erişim:24.09.2016).
- <http://pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic64/text719.htm>, (Erişim: 30.01.2017).
- https://en.wikipedia.org/wiki/August%C3%B3w_Canal, (Erişim: 10.02.2017).
- http://www.mas.by/ru/invest_ru/, (Erişim: 10.02.2017).

<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB10-FullReport.pdf>, s. 16, (Erişim: 24.06.2017).

<http://www.economy.gov.by/ru/invpolicy/b-invest-agenty>, (Erişim: 09.02.2017).

http://www.be5.biz/makroekonomika/gdp/gdp_belarus.html, (Erişim: 09.06.2017).

http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/kobiler_ve_ozellikleri.html, (Erişim:10.06.2017).

<http://www.economy.gov.by/ru/investors/lgoty-preferencii/cez>, (Erişim:05.01.2017).

<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, (Erişim: 11.06.2017).